

Od Samsa
do Bakuja

Alenka Klopčič

Od Samsa do Bakuja

Alenka Klopčič

Od Samsa do Bakuja

Lektoriranje: Maja Sušin

Ilustracije: Marta Bartolj

Oblikovanje: Jamaja – Maja Rostohar

Izdaja: Eko knjiga d.o.o.

www.ekoknjiga.si

Lukovica, maj 2011

1. natis, 1. izdaja

Vse pravice so pridržane. Noben del te knjige se brez pisnega dovoljenja avtorice ne sme v nobeni obliki reproducirati ali z uporabo elektronskih sistemov predelovati, kopirati, tiskati, razmnožiti ali razširjati. Brez pisnega dovoljenja avtorice je prepovedano javno objavljati knjige ali njenih delov, distribuiranje in dajanje v najem.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(4)

KLOPČIČ, Alenka
Od Samsa do Bakuja / Alenka Klopčič ; [ilustracije Marta
Bartolj]. - 1. izd., 1. natis. - Lukovica : Eko knjiga, 2011

ISBN 978-961-92964-6-2

255510784

Kazalo

- 11 **Samso** – zeleni biser Severa
- 17 **Amsterdam** – mesto nešteti koles
- 23 **Riga** – mesto, kjer se je začelo "božičkovanje"
- 29 S cerkvicami posuta **Vilna**
- 35 **Praga**, vselej očarljiva in romantična
- 41 **Budimpešta** – eno najlepših mest na svetu in le streljaj od doma
- 47 V šestih dneh iz Ljubljane do **Pariza** in nazaj
- 55 Kaj in kako jedo v **Večnem mestu**
- 61 **Sarajevo** – živahno mesto z nebeško okolico
- 67 **Beograd** – gostoljuben, a nestrpen, živahen, a hkrati žalosten
- 73 **Skopje** – mesto z grajsko trdnjavo, palačo CIE in z največjim križem na svetu
- 79 **Tirana** – prestolnica, ki jo ljubiš ali vzljubiš
- 85 **Sofija** – prestolnica s čutnjostjo
- 91 **Bukarešta** – začinjena z ekstremi
- 97 **Istanbul** – stičišče metropolitanskega razvoja in starodavne kulture
- 103 **Baku** – blišč in soj luči, revščina in avtokracija

Dragi poslovni popotnik, draga poslovna popotnica!

Ta knjiga je namenjena "hitrim popotnikom" – tistim, ki so veliko na poti, po drugi strani pa za ogled mest in krajev, kamor jih pot zanese, nimajo prav veliko časa; recimo kar "poslovnim popotnikom", med kakršne se štejem tudi sama.

V zadnjih dveh letih sem namreč obiskala več kot trideset evropskih mest, nekatere tudi večkrat, povprečno pa sem v mestu ostala dva dni. Na severu me je pot najdlje "odnesla" do danskega otoka Samso pa do vsem znanega Amsterdama, na jugu pa do Kavkaza. In ker bi bila zelo nesrečna, če sicer poslovnih obiskov mest in krajev, ki jih sedaj opisujem tudi v pričujoči knjigi, ne bi "začutila" tudi bolj osebno, sem se navadila, da si za vsak nov kraj vzamem čas tudi za "popoln občutek" in nekakšno vsrkanje atmosfere, ki se tam ponuja, brez zemljevida! Navadno se namreč v novem mestu namenoma "izgubim" in to povsem sama. Čas, ki si ga tako utrgam, posvetim opazovanju, poslušanju in vonjanju, skratka čutenju lokalnega jedra.

Ves ta čas sem svoja občutja in nova znanja o mestih in krajih pridno popisovala, nekatere reportaže, ki sem jih pripravila, pa so bile objavljene v reviji za s podbujanje zdravega načina življenja Rina in v potopisni reviji Horizont. Ob tej priložnosti se zahvaljujem urednicama Rine Bredi Hrobat in Mojci Poljanšek ter urednici Horizonta Silverki Lesjak-Klapš, da so podprle izdajo te knjige. Ker imam zaradi narave svojega dela že precej znancev in sodelavcev tudi v tujini, so nekatere reportaže

začinjene tudi s podrobnostmi iz prve roke. Popis občutij in novih spoznanj o krajih, ki sem jih obiskala, je tako bolj oseben in morda manj informativen od klasičnih vodičev; to pa tudi zato, ker namen te knjige ni toliko seznaniti vas s posebnostmi posameznega mesta kot vzbuditi radovednost in vas navdušiti nad usrkavanjem novosti, ki jih vsako mesto oziroma kraj ponuja. Ob tej priložnosti se posebej zahvaljujem možu, Tomažu Klopčiču, ki z razumevanjem sprejme vsako mojo pot v tujino ter skrb za najino psičko Tašo. Tako to knjigo namenjam prav njemu. Ker si želim, da bi v prihodnosti več krajev raziskala skupaj, osrednji del knjige zapolnjujem z najinim skupnim doživljanjem poti od Ljubljane do Pariza, ki je – zaradi načina poti, ki sva ga ubrala in zaradi posebne sopotnice, psičke Taše – tudi drugačna različica reportaže od ostalih štirinajstih prispevkov.

Prav gotovo pa moram omeniti, kaj me je spodbudilo k temu, da reportaže izdam tudi v knjigi. To je projekt "Odgovorni turizem" društva za človekove pravice in človeku prijazne dejavnosti Humanitas, ki se zavzema za manj privilegirane skupine prebivalstva v Sloveniji in po svetu. Projekt opozarja na to, da se moramo na poti vesti odgovorno, na kar mnogi – sploh ko so daleč od doma – radi pozabijo. Ker pa ne želim, da je pričujoča knjiga le sama sebi namen, ves dobiček od njene prodaje namenjam Humanitasu.

Tebi, draga popotnica, dragi popotnik, pa želim zanimivo branje in predusem prijetna lastna občutenja atmosfere evropskih mest!

Alenka Klopčič

Z zelenega Samsa prihaja tudi ekološko pridelana hrana

Samsø ...

Samsø – zeleni biser Severa

Otok med Dansko na celini in danskim polotokom Jutland ni navdušil le ameriškega igralca, sicer Danca Viga Mortensena (Aragorn v filmu *Gospodar prstanov*), ampak navdušuje tisoče turistov, ki otok obiskujejo skozi vse leto. Omeniti je potrebno, da so med turisti večinoma entuziasti, ki jih navdušujejo sodobne energetske rešitve, ter novinarji s celotnega sveta.

Zakaj je otok Samsø tako zanimiv? Prvič zato, ker od leta 1997, ko je zmagal na tekmovanju za danski otok obnovljive energije, proizvaja električno energijo iz vetrne in sončne energije ter toplotno energijo iz slame in lesnih peletov. Devet vetrnic na kopnem in deset na morju proizvaja več elektrike, kot je okrog 4.200 otočanov porabi. Zanimivo pa je, da so ljudje na otoku, nasprotno od slovenskih ornitologov, ki v vetrnicah vidijo grožnjo pticam, prepričani, da vetrnice tudi njim zagotavljajo bolj zdrav življenjski prostor z manj emisijami toplogrednih plinov.

Kmet, ki služi z mlekom in elektriko

Eno uro stara telička energetskega kmetovalca Jorgena Tranberga

Od kod njihova zavzetost za proizvodnjo zelene elektrike? Prav vsi prebivalci otoka so vpleteni v to dejavnost; nekateri so lastniki vetrne turbine, drugi so le vključeni v lastništvo objektov, kot je denimo sistem daljinskega ogrevanja na slamo, ki zagotavlja toploto 232 gospodinjstvom.

Na drugi strani otoka se 178 porabnikov ogreva s toploto iz solarno-bio-masnega sistema, tretji sistem daljinskega ogrevanja pa je v lasti energetskega podjetja, saj si porabniki niso želeli biti vključeni v lastništvo.

A da je energetika donosen posel, priča že nasmeh kmetovalca Jorgena Tranberga, ki ne skriva zadovoljstva nad svojo odločitvijo pred devetimi leti, da investira v lastno vetrno turbino (1 MW) na otoku. Prav tako se je pred šestimi leti odločil, da se pridruži investorjem v off-shore vetrne elektrarne (2,3 MW). Približno polovico "Tranbergove energije" tako proizvede off-shore vetrna elektrarna, polovico pa elektrarna na otoku. Večji pa je zaslužek pozimi, ko je veter močnejši, pojasnjuje Tranberg, ki dodaja, da sicer še vedno nekoliko več zasluži s kmetovanjem. 150 krav proizvede

O zadovoljstvu nad investicijo v vetrnice priča nasmeh Jorgena Tranberga-na vrhu vetrnice

zvede 1,4 milijonov litrov mleka letno, prodaja pa tudi pridelke. No, še en vir prihodkov uspešnemu "energetskemu kmetovalcu" prinašajo obiski novinarjev in drugih radovednežev, ki jih Tranberg z veseljem popelje na vrh svoje vetrne turbine na kopnem za plačilo 1000 danskih kron (1 evro je 7 kron).

Na drugi strani pa pridelovalec ekološko pridelane hrane Erik

Koch Andersen ne želi govoriti o ekonomiki in zaslužkih. "Več kot 30 let se ukvarjam z ekološko pridelano hrano in povsem logično je, da skušam ekološki način življenja prenesti tudi na ostale segmente delovanja kmetije." Andersen ima tako poleg kotla na lesno biomaso in solarnih panelov, ki so na njegovi strehi že od leta 1996, tudi lastno pridelavo biodizla iz oljne ogrščice. Proizvede ga 4.000 litrov letno in ga porablja tako za vožnjo s traktorjem kot za vožnjo z osebnim avtomobilom.

Kaj je res "zeleno"?

Kot pravi Eva Kloch Norlyk iz edine turistične agencije na otoku, gresta turizem in energetika na Samsu z roko v roki. Otok obiskujejo turisti, ki se želijo prepričati, ali je "biti 100-odstotno obnovljiv" sploh možno, in novinarji, ki prenašajo njegov sloves v svet.

Iz arhiva turistične agencije na Samsu

Trenutno pa na otoku poteka ostra debata, ali se Samsø res lahko ponaša z imidžem "zelenega otoka". Kot pojasnjuje Eva, je vprašanje predvsem v tem, ali je lahko otok, ki proizvede ekološko pridelane hrane le za ščepec, dejansko obravnavan kot "zeleni otok". A na mojo opazko, da tudi otok, ki bi proizvedel vse pridelke na ta način, a bi pri tem uporabljal fosilna goriva, ne bi mogel biti obravnavan kot "zelen", le pristane, da Samsø morda vendarle ustreza tej definiciji. Samsø je sicer na celini poznan po krompirju, ki ga že vnaprej zakupijo najbolj elitne restavracije na Danskem. Gre za krompir s tanjšo lupino, ki je vdeti kot naš mladi krompir.

Najbližje okusu krompirja z otoka Samsø pa bomo, če bomo skuhalih cel mlad krompir, mu nekaj minut pred koncem kuhe dodali pest kopra in ga še malce prevreli. Nato odlijemo vodo in krompir postrežemo s svežim koprom, maslom in soljo.

"Na Samsø pridelujejo tudi najboljše ekološke jagode na svetu," pravi Eva, "jagodna in ribezova marmelada pa sta še dva izdelka, po katerih otok slovi." V avgustu se ponovi festival surovih pridelkov, obiskovalci pa lahko preizkušajo okuse hrane, pripravljene v odprti kuhinji.

Navdušujoče na otoku, kjer prevladuje staro in zelo mlado, saj srednjih šol in fakultet ni, je gotovo tudi to, da ima tri vrtnice, izmed katerih je en poznan kot "gozdni vrtec". Tu otroci vse dni, tudi pozimi, preživijo v gozdu. Imajo tudi odprto kuhinjo, otočani pa verjamejo, da bodo tako njihovi malčki kar najbolj odporni na morebitne bolezni. Eva pravi, da imajo prav. V drugem vrtcu otrokom strežejo le ekološko pridelano hrano, tretji pa je povsem običajen.

Banka kot prostor za druženje

Sliši se neverjetno, a je res: ko sem vstopila v banko – tako je menda tudi ponekod drugod na Danskem, saj se banke trudijo biti strankam prijazne – nisem mogla verjeti, koliko otrok je bilo v njej. Pa le dve stranki v vrsti. Fantje in dekleta so se pomenkovali ob toplih napitkih, ki so si jih pripravili na bančnem avtomatu za kavo, nekaj najstnikov pa je sedelo ob računalnikih. Prostor za druženje je bil večji kot tisti, ki je bil dejansko namenjen opravljanju bančnih storitev.

Iz arhiva turistične agencije na Samsu

No, veliko zanimivih dogodkov se na otoku odvija poleti, ko pripravijo tudi Samsov jazz festival, rock koncerti pa se vrstijo v Rock Hotelu. Tega sem obiskala konec novembra, ko se je zdel kot speče mestece na vodi. Od sedmih hotelov je pozimi odprt le en, medtem ko so poleti odprti tudi številni kampi. Na 114 kvadratnih metrih tega otoka je 120-kilometrski obala s kristalno čisto vodo, ki poleti privabi ogromno domačih turistov.

Ni nenavadno, da otok opisujejo kot popoln prostor za odmik od vsakdanje naglice. Atmosfera tako privablja tudi številne ustvarjalce, poleg glasbenikov tudi pisatelje in druge umetnike, med "obiskovalci" pa so tudi podjetja, ki na otoku s programi t. i. "team buildinga" krepijo predanost svojih zaposlenih. Na otoku z eko-muzejem – v njem je moč kupiti tudi oblačila iz naravnih materialov, predvsem iz volne otoških ovc – pa se pogosto znajdejo tudi golfisti. Precej površin je namreč namenjenih igriščem za golfu, v preteklosti pa se je znašel tudi na listi najboljših lokacij za ta šport na Danskem.

Drugi šport, ki je priljubljen med prebivalci, je jahanje. Otok si je sicer mogoče ogledati tudi s kočijo. Starodobnim prevoznim sredstvom – že štirikolesnikom – pa je namenjen tudi muzej s tridesetimi avtomobili znamke Austin.

Priložnost za odrasle ... Kaj pa mladina?

Pred 12 tisoč leti Samsa ni bil otok, ampak del večjega ozemlja, ki je povezovalo Švedsko in Anglijo. Zaradi dviga vodne gladine je prišlo do nastanka otoka, ki ima še danes na zahodni strani zelo nizko morsko gladino, tako da starše ni potrebno skrbeti za najmlajše kopalce. Ti lahko na obali naberejo ne le školjke, ampak tudi jantar. Ta del otoka pa je zelo popularen tudi med deskarji, saj je zanje zelo ugoden veter.

Kot sem izvedela, si zaradi napredka otočani zelo želijo novih prišlekov. Zato načrtujejo tudi gradnjo več kompleksov stanovanjskih hiš. Cena za kvadratni meter stanovanjske površine je približno 2.000 evrov, kar je v primerjavi s cenami nepremičnin na Danskem, sploh v večjih mestih, malo. Novim prebivalcem – teh je približno 260 vsako leto – omogočijo priložnosti za mreženje, otoška podjetja in skupnosti pa nudijo celo paketne ponudbe za dobrodošlico, tako da bi prišleki lahko opravljali delo, ki jih veseli. Močno spodbujajo tudi podjetništvo.

Kljub temu se mnogo ljudi na delo vozi na celino s trajektom. Do Kalundborga – vzhodno od otoka – je približno dve uri vožnje s trajektom, do Aarhusa – zahodno od otoka – pa je le slaba ura. Aarhus je tudi mesto, kjer največ otrok nadaljuje šolanje, ko po 15. letu zaključijo osnovno šolo in nadaljujejo s srednješolskim izobraževanjem. Drugo največje mesto na Danskem je po mojem mnenju pravšnji kraj za mlade. Kot v Kopenhagnu je tudi tu kolo najpogostejše prevozno sredstvo, mesto pa velja tudi za prestolnico tekačev; menda tu rekreativno teče največ ljudi v Evropi. Zdrav način življenja med turisti promovirajo tudi z "zelenim hotelom", kjer se lahko gost stušira z milom iz naravnih sestavin, uporabi naravno kremo in si privošči "organski zajtrk". A to je že zgodba za povsem nov prispevek ...

Mestece Tranebjerg je prestolnica otoka že od leta 1860

Amsterdam ...

Ena od številnih kavarn s kanabisom

Amsterdam – mesto nešteti koles

Hitenje peš in s kolesi, vsake toliko travnat vonj in smeh, sproščenost in strpnost – to so prve stvari, ki jih lahko prišlek opazi in začuti, ko pristane v nizozemski prestolnici.

Amsterdam je s približno 750.000 prebivalci in preko 3,5 milijonov obiskovalcev vsako leto največje nizozemsko mesto in tudi prestolnica te severnoevropske države, čeprav se vladni sedež nahaja v Haagu. Kot pravi Wikipedijska stran, ime mesta pomeni "jez na reki Amstel" in se nanaša na začetke prve naselbine, ki se je nahajala na današnjem trgu Dam. Na istem mestu tudi izvedemo, da je bil Amsterdam zgolj majhna ribiška naselbina vse do konca 12. stoletja, med nizozemsko zlato dobo pa je zaradi intenzivnega razvoja trgovine postal eno najpomembnejših pristanišč na svetu ter svetovni center financ in diamantov. Danes je Amsterdam finančno in kulturno središče Nizozemske, v njem pa imajo sedež velike nizozemske korporacije, med njimi jih je sedem izmed petsto največjih na svetu, vključno s Philipsom in ING.

Sproščenost in strpnost na prvem mestu

Slednje mi je obljubljal vodič že na prvi strani. In res je. Ko sem stopila z glavne železniške postaje, postala na mestu, od koder sem lahko videla čudovito zunanost muzeja Stedelijk (leta 2004 so svojci pokojnega ruskega umetnika Kazimirja Maleviča v Washingtonu sprožili tožbo proti amsterdamskim mestnim oblastem zaradi štirinajstih njegovih slik, ki naj bi jih Nizozemci po njihovem leta 1950 kupili nezakonito in za premajhno vsoto) pa v daljavi pročelje čudovite stavbe, za katero sem zaman prebrskala vse vodiče in knjige, kaj naj bi v njej bilo, vodne taksije in za njimi, kar ob vodi, slike starodavnih ladij, ki so očitno prinesle mestu zlato obdobje, sem začutila predvsem, da te

v Amsterdamu nihče posebej ne opazi. Ljudje hitijo vsakodnevnim obveznostim naproti. Paziti je treba predvsem na kolesarje, katerim so namenjene rdeče steze, a če je potrebna pomoč ali napotek, v katero smer nadaljevati, so ljudje vselej pripravljeni zavzeto pomagati. Da govorijo brezhibno angleščino, skorajda ni potrebno omenjati.

Stala sem ob semaforju, ko se je ob meni sam vase hahljal mlad fant s smotko v ustih (predvidevam, da je bila "travnata"). Takrat sem opazila še, da si tu lahko tak ali drugačen, da lahko držiš za roko fanta ali dekle, da si lahko bolj ali manj oblečen, pa te nihče ne bo čudno gledal. Ko so se mi pred nosom zaprla vrata tramvaja, je urejena gospa, ki je pritekla za menoj in prav tako želela na taisti tramvaj, začela nekaj momljati. Mislila sem, da mi je morda očitala premalo agresivnosti v boju z zapirajočimi se vrati, a se je izkazalo, da je bila hudo razočarana nad upravljavcem tramvaja. Tako mi je razložila, ko sem se ji skoraj opravičila, da je ne razumem. "To se ne bi smelo zgoditi," je rekla in mi pomahala, ko je že stekla na naslednji tramvaj.

Mesto koles in muzejev

Amsterdam - čudovite stavbe, vodni kanali in kolesa

Amsterdam pa ni le mesto nešteti koles – kolesarijo mladi in manj mladi, študenti in poslovneži, celo turisti –, pač pa tudi mesto muzejev. Poleg že omenjenega Stedelijka – muzeja sodobne umetnosti, v katerem so razstavljene umetnine znanih umetnikov, med njimi tudi Picassa, Chagalla, Mondiaana itn., velja skočiti še do muzeja Rijks, ki je največji nizozemski muzej in zaščitni znak Amsterdama. Ta skriva vse od Rembrandtove Nočne straže do značilne modro-bele keramike iz Delfta. Prav tako je zanimiv Van Goghov muzej, kjer je na ogled stalna zbirka prib-

ližno 200 slik in 550 risb. Amsterdam ne slovi zaman kot mesto muzejev, saj jih skriva okoli petdeset. Poleg Rembrandtove hiše in hiše Anne Frank je turistom namenjen tudi muzej na vodi, kjer lahko na hitro pokukajo v življenje tistih, ki živijo v ladjici; v Heineke-novem muzeju je mogoče videti, kako je videti proizvodnja znanega piva; tu pa je celo muzej seksa, erotike, mučil-nih naprav, filma in fotografije, arhi-tekture pa seveda muzej Madame Tussauds in še mnogi drugi, menda tudi muzej marihuane. Nekatero turistov verjetno pritegne tudi t. i. Rdeča četrt, kjer v usnje oblečene ženske gledajo skozi šipe velikih hiš z rdečimi zavesami, zvečer pa v soju rdečih neonk. Trkajo po oknih in s prstom vabijo na obisk. Malo neprijetno je za obisko-valke, sploh če se same izgubijo na tistem koncu. A kot pristašinji namernega "izgubljanja" zemljevidov mi ni bilo žal, da sem se znašla tam. Tako sem lahko na lastne oči videla, da četrt, za katero je verjetno slišal že cel svet, zares obstaja. Resda pa sem se kaj hitro pobrala od tam. Na poti so me še nekaj časa

Veličastno pročelje muzeja Stedelijk ob glavni železniški postaji

spremljale trgovine z različnimi seksualnimi pripomočki. Menda je četrt znana po tej dejavnosti že od 14. stoletja naprej, ko so prostitutke zabavale že mornarje.

Če se vrnemo nazaj k zdravemu načinu življenja oziroma h kolesom, je eno gotovo. "Bicikli" so v Amsterdamu – ali pa kar na Nizozemskem – zakon: praktični, učinkoviti in ekonomični. So sredstvo, s katerim se najhitreje

Na Trgu Dam se zbirajo turisti in golobi, v ozadju muzej Madam Tussauds

pride od točke A do B, so cenejši od avtomobila – sploh, ker je v Amsterdamu parkiranje zares velik problem, bolj praktični, saj se njihovi uporabniki na ta način skozi celo leto enakomerno rekreirajo. Kot še navaja neka spletna stran, ki sem jo preverila, preden sem poletela na Nizozemsko, ima 16,4 milijonov Nizozemcev kar 17 milijonov koles; samo v Amsterdamu ima 750 tisoč ljudi 800 tisoč koles.

Mesto kanalov ali severne Benetke

S svojimi rečnimi kanali, galebi in labodi, ki domujejo ob njih, je Amsterdam dobil tudi nadimek "severne Benetke". Glavni mestni kanali, Prinsengracht, Herengracht, Keizersgracht in Singel, menda najbolj očarajo ponoči. Sama si tega doživetja (še) nisem privoščila. Ni pa redkost, da po rečnem kanalu pripluje čoln oziroma ladjica s kakšnim mladim "kapitanom" in glasno glasbo, ki poskrbi, da se zabavo zavoha že podnevi. Omenila sem že, da tu obstaja tudi "življenje na vodi", saj nekateri res živijo v barčicah. Kot v Benetkah pa imajo tudi tu cestni taksiji vodne alternative. Kanali so tudi praktični, saj omogočajo

Po rečnih kanalih se ljudje pozimi drsajo

hitrejši prevoz blaga in neposredno povezujejo mesto z drugimi regijami. Pozimi, ko voda zmrzne, se menda meščani tudi drsajo v njih. Amsterdam ima več kot sto mostov, najbolj znamenit pa je most Magere (Suhi most), ki povezuje bregova reke Amstel in se dvigne vsakih dvajset minut, da skozi spusti ladje.

Niso pa kanali edina posebnost Amsterdama, ki ga obkroža morje. Verjetno veliko ljudi pozna mesto zaradi legalizirane prodaje in uživanja marihuane. Tako so neredke kavarne, ki jo ponujajo, v trgovinah s spominki pa so na voljo pepelniki, pipe in kípici, ki ponazarjajo bodisi marihuano samo ali pa

uživalca. Očitno so trenutno moderni vesoljčki, saj so jih bile trgovine polne. Mesto je vselej najbolj nabito v svojih trgovskih uličicah, ki jih polnijo imena najpopularnejših pa tudi najdražjih blagovnih znamk. Vsake toliko veliko trgovsko ulico seka kakšna manjša temačna uličica, iz katere rad pride vonj po kanabisu. Prav vse ulice v središču pa objema vonj po hitri hrani. Te je neverjetno veliko, ponujajo od pic, burgerjev do klasičnih sendvičev; občasno vmes naletimo tudi na kakšno pekarno. Hrano Nizozemci menda radi poplaknejo s tradicionalno pijačo – s pivom.

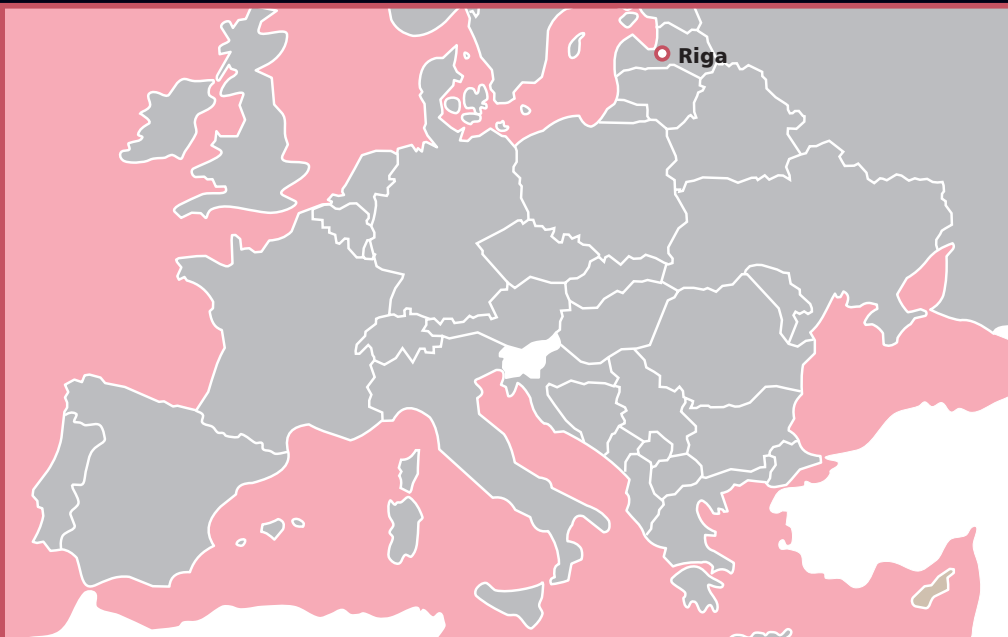

Brez hitre hrane in piva ne gre ...

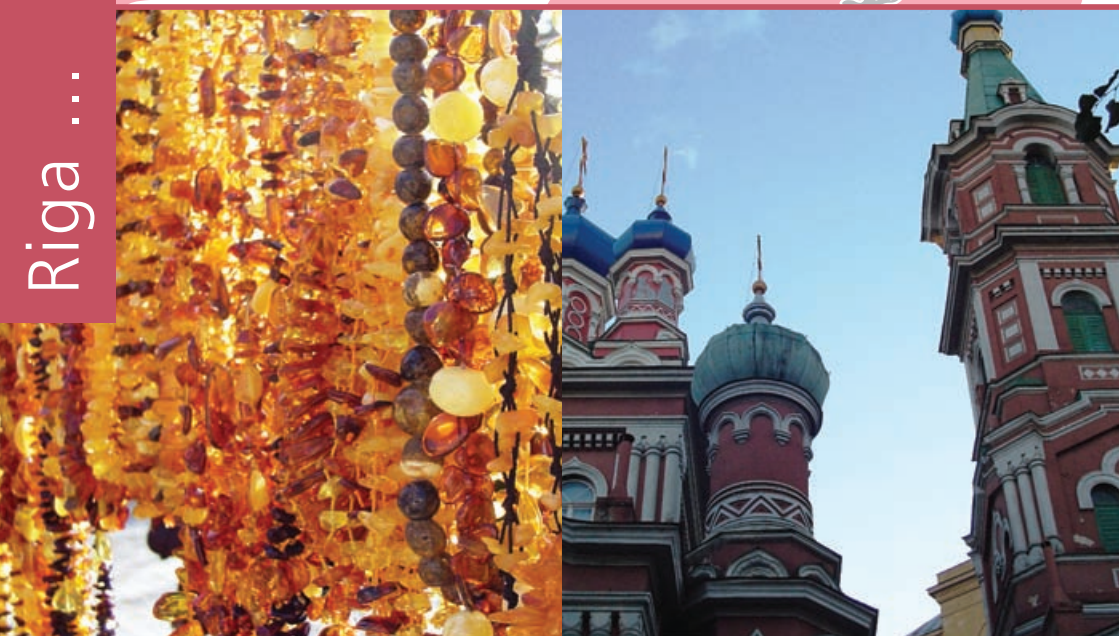
Mestni trg v objemu nove cerkve, kipa in palače

Amsterdam se je začel v današnjem starem mestu, samo deset minut hoda od glavne železniške postaje, kjer leži mestni trg. Ta je med drugim leta 1808 sprejel Napoleona, danes pa na njem mrgoli turistov s celega sveta. Kraljeva palača, ki stoji ob Damovem trgu in je bila sprva mestna hiša, je bila dokončno zgrajena leta 1665 in je nadomestila staro mestno hišo, ki se je vdala ognjenim zubljem.

In tam se tudi spočijem – kar na kipu, ki ima v Amsterdamu vlogo ljubljanskega "Prešerca". Oči pa še vedno vsrkavajo novosti in zanimivosti: učinkovit transportni sistem, glasni Američani, "živi kipi", ki se jih ne sme fotografirati brez plačila, in smejočih se najstnikov ...

Riga ...

V Rigi vzbujajo pozornost čudovite cerkvene stavbe in jantar

Riga – mesto, kjer se je začelo "božičkovanje"

Latvija, tako imenovana "Trnuljčica Evrope", ki leži na SV stare celine in meji še na dve baltski državi (Estonijo in Litvo) ter na Rusko federacijo in Belorusijo, združuje očarljivost Prage, eleganco Pariza in kozmopolitansko atmosfero Berlina. Riga, danes glavno mesto s približno 720.000 prebivalci, kot latvijska vas pa odkrita v 11. stoletju, v zadnjih letih slovi kot popularna turistična točka, čemur zagotovo prispeva tudi bogata zgodovina.

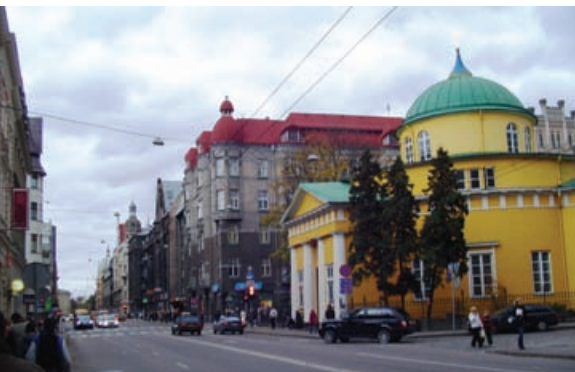
V letu 1510 naj bi skupina mož s črnimi klobuki začela v Rigi okraševati jelko s cvetjem, kar danes smatrajo kot začetek modernega božičnega praznovanja. Tovrstna prazničnost ob božiču naj bi se začela prav tu. Zanimivo je tudi, da tu praznujejo božič kar dvakrat. Luteranska in katoliška latvijska populacija ga praznuje 24. decembra, ruska ortodoksna skupnost pa 7. januarja. Ob tem času se po ulicah širi duh po kuhanem vinu, seveda pa ne gre brez peciva v obliki Božička, pletenih rokavic, tudi puloverjev z značilnimi zimskimi vzorci ter ročno izdelanih spominkov.

Trgovska dejavnost je v Latviji zelo živahna. Na prvem mestu velja omeniti jantar, med domačini znan kot latvijsko zlato. Latvijska obala je namreč polna milijon let starih kamnov jantarja, ki so imeli nekdanje vred-

Prodaja jantarja na mestnih ulicah

nost kot zlato. Jantarjevi kamni krasijo celo latvijsko narodno nošo. Danes je za predstavnice ženskega spola izjemno pester sprehod po mestnih ulicah z bogato obloženimi stojnicami jantarjevega nakita, ki ne le da je izjemno privlačen in topel, ampak za naše razmere tudi

Mestne ulice

izjemno poceni. Sama sem, denimo, za elegantne viseče uhane odštela približno dva evra, za jantarjev obesek za ključke s fosilnim rakkem v sredini pa tri evrske kovance. In čeprav se takole sem in tja da zapravit tudi evre, je današnja latvijska denarna enota lat.

Razgibana zgodovina in pestrost prebivalstva

Danes je latvijska prestolnica z nekaj preko 720.000 prebivalci največje mesto v baltških državah. V Rigi pa naj bi živel le okoli 42 % Latvijcev; enak delež je Rusov, dobre 4 % je Belorusov, Ukrajincev nekaj manj kot 4 %, okoli 2 % je Poljakov, ostalo pa so še drugi priseljenci. V celotni Latviji je sicer Latvijcev slabih 60 % prebivalcev, dobrih 28 % je Rusov, slabe 4 % je Ukrajincev, nekaj malega je še Poljakov, Litovcev in drugih.

Riga, kjer torej še vedno domuje izjemno veliko ruskih priseljencev, je bila v 13. stoletju točka na poti, po kateri so iz Rusije na zahod potovali krzno, med in vosek. Mnogo let kasneje, v prvi polovici 20. stoletja, je bila Latvija najprej okupirana s sovjetske strani, nato z nemške, oboje pa so spremljali

Prestolnica kot vsaka druga – polna prometa

masovni poboji in izgnanstva. Ob koncu druge svetovne vojne je država pripadla Sovjetom, katerih prisotnost se je obdržala še štiri desetletja. Zatem je prišla neodvisnost države. K njej je junija 1987 v Rigi pozvalo 5000 posameznikov, avgusta 1989 pa je dva milijona Latvijcev, Litovcev in Estoncev formiralo 650-kilometrsko človeško verigo od Vilne skozi Rigo do Talina in tako spomnilo na Molotov-Ribbentropov pakt, sklenjen ob sovjetski okupaciji leta 1939. Težnje k samostojnosti so se le še stopnjevale in v začetku devetdesetih vendarle dosegle svoj cilj. Latvija je našla mesto med deseterico držav, ki so maja 2004 postale polnopravne članice Evropske unije. Danes ruski vpliv v prestolnici usiha, mesto dobiva novo podobo. Omeniti velja razvejan transportni sistem; po Rigi vozijo tramvaji, iz nje avtobusi in vlaki, mesto ima posodobljeno letališče, ki je tudi največje v baltških državah.

Mestne ulice

Latvijci ljubijo dobro hrano

Ena izmed stvari, s katerimi se danes ponašajo prebivalci latvijske prestolnice, je največji živilski trg z ločenimi halami za kruh in pecivo, sadje in zelenjavo, mleko in mlečne izdelke, meso in ribe. Kljub opozorilu prijateljice Vaide iz Vilne, da riška tržnica slovi po nepridipravih z dolgimi prsti, sem se na trgu počutila prav prijetno in domače. Branjevke kot slovenske, prodajalci, ki glasno vabijo k svojim stojnicam, živila, ki kar kličejo po nakupu, in cene, ki zbujejo nekaj dvoma. Lahkoten sprehod po trgu z dišečim jabolkom v roki – nič ni boljšega! Latvijci menda obožujejo naravo in skladno s tem tudi cvetje. Enormne količine cvetja so nujni del vsakega rojstnega dne pa tudi pogreba. Omeniti velja še, da je preko 40 % površine v Latviji pogozdene, država pa ima ogromno zaščitenih živalskih in rastlinskih vrst, kmetijstvo in ribištvo beležita dolgo tradicijo.

Na tržnici – hala s sadjem in zelenjavo

Danes so predvsem v Rigi v razcvetu restavracije, ki ponujajo od jamajške, japonske, korejske, libanonske, ruske, skandinavske, ukrajinske, turške, malezijske, mediteranske do celo uzbekistanske ali tatarske hrane, pa vendar se človek nikoli prav zares ne oddalji od okusa pristne latvijske kuhinje. Latvijci obo-

žujejo gobe in sovražijo hitro hrano. Radi imajo meso in zeleno zelenjavo, popijejo tudi ogromno mleka. Hrana mora biti sveža in okusna ter v obilnih porcijah, pogosta začimba je koper. Latvijci so znani tudi kot dobri pivci, ki ljubijo svoje pivo, slovijo pa tudi po izjemnem kruhu; lahko je popolnoma črn ali pa povsem bel in v različnih oblikah. Izredno radi posežejo tudi po okusni čokoladi lastne izdelave. Legendarna latvijska pijača je "Black Balzam" – grenko-sladka alkoholna pijača, ki poseeblja življenje v tej baltski državi ki med drugim slovi tudi po razgibanem nočnem življenju.

"Latvija – dežela, ki poje!"

Nekateri pa sicer pravijo, da je pravo Latvijo mogoče spoznati izven prestolnice. Mesto Cesis, denimo, ki je za dve uri vožnje oddaljen od Rige, velja za stičišče preteklosti in prihodnosti, prepoznano pa je tudi kot najbolj "latvijsko" mesto. V 800 let starem meste-

Srednjeveška restavracija – doživetje za turiste

cu so zelo ponosni na svojo bogato zgodovino, ki jo vsako leto obudijo s srednjeveškimi festivali, kjer ne manjka domačega piva s tradicijo od leta 1590. V restavracijah v stilu srednjega veka so atrakcija celo natakariji! Na tleh gradu v Cesisu, zgrajenem leta 1209, se poleti vrstijo številni koncerti.

V prestolnici si vsekakor velja ogledati cerkev sv. Petra in riški grad, katerega izgradnja datira v leto 1330, danes pa v njem biva latvijski predsednik. Del gradu je namenjen muzeju tuje umetnosti, cel kup pa jih je raztresenih še po ostalem delu mesta, med njimi muzej umetnosti, muzej latvijske zgodovine, latvijske okupacije pa muzej fotografije, porcelana ter arhitekture, vojni in drugi muzeji.

Vsekakor velja omeniti, da iz Latvije izhajajo največje zvezde baleta. Z elitnimi glasbenimi šolami ohranjajo nadpovprečen nivo petja in glasbe. Operna hiša v Rigi se uvršča med najelitnejše operne hiše na svetu. V mestu se prav tako vrstijo številni festivali; konec aprila se zgodi mednarodni baltski baletni festival, v juniju sledi sejem umetnosti in obrti na prostem ter riški operni festival, oktobra pa je na vrsti še glasbeni festival Arena.

In kot državo z dobra 2,3 milijona prebivalcev in 64.600 km² površine preprosto opisujejo domačini: "Latvija - dežela, ki poje!"

Cerkev Sv. Petra in Hiša črnih klobukov

Znamenita opera

Vilna ...

V Vilni se prepletata poslovni in duhovni svet

S cerkvicami posuta Vilna

Sprva se zdi litovska prestolnica komaj kaj večja od slovenske, a po daljšem sprehodu vendarle zažari v vsej svoji veličini in čarobnosti. K tej čarobnosti verjetno prispevajo številne čudovite cerkve – več kot štirideset jih je – in neverjetna čistoča mesta. V dopoldanskih urah na mestnih ulicah zažarijo tudi tople rumene barve, barve jantarja, ki se svetlikajo s številnih stojnic. Ne preseneča torej, da število obiskovalcev dežele in mesta iz leta v leto narašča ...

"Labas!" ali "Pozdravljena!" Vilna, edina prestolnica, ki se nahaja na ločnici latinske in bizantinske civilizacije. V pisnih virih je bila prvič omenjena leta 1323, v 16. stoletju pa se je razvila v krasno srednjeveško mesto, katerega šarm živi še danes. Stari del mesta je na UNESCO-vem seznamu od leta 1994 in raste dalje, njegov moderni del z druge strani reke Neris pa nič kaj sramežljivo sije v podobi poslovno-trgovske prestolnice. Vse skupaj povezuje razvejan javni promet s številnimi trolejbusi na čelu.

Kjer se stikata daljna preteklost in ambiciozna prihodnost

Ob sproščujočem sprehodu po mestnih ulicah me je spreletelo, da so te nenavadno prazne za sicer zgodnje, a vendar ponedeljkovo jutro. Trgovine so se odprle ob devetih ali desetih, kavarnice nekoliko prej, tako da sem ob penasti beli kavi in skutini piti dobro uro spremljala, kako so ulice vse bolj polne. Vrhunec so, sem videla, doživele med dvanajsto in tretjo uro popoldne. Takrat so bili parki polni študentov in tudi starejših, novi del mesta so preplavili poslovneži, stari del turisti. Ulice starega dela mesta, predvsem ulica Pylimo, so se šibile pod stojnicami, na katerih so prodajalci ponujali pletenine, turistične spominke, tudi babuške, prednjačil pa je

seveda jantar, ki so ga polne ne le latvij-ske, ampak tudi litovske obale. Cene so smešno nizke; za dve jantarjevi zapestnici, eno ogrlico in obesek za ključe z jantarjevimi kamni sem odštela dobrih sedem evrov.

Lahko bi dejala, da se arhitektura v Vilni prav nesramno bohota. S svojo veličino človeka kar prevzameta gotška cerkev sv. Ane in Bernardinova cerkev, iz Chodkiewiczzeve palače in iz mestne hiše pa veje klasicizem. V slednji so gostili že mnogotere politike, med njimi tudi Georgea Busha, njegova podpora Litvi pa je zapisana tudi v spominski plošči, ki visi ob vhodu v stavbo. V Vilni se zgodovinska dediščina in hiter napredek prav harmonično stikata. Litovska prestolnica je vodilna v političnih in gospodarskih iniciativah v Baltiku in tudi sicer je mesto v polnem zagonu razvoja; v zagonu, ko prihodnost postaja sedanost.

Gotška cerkvi sv. Ane dela družbo Bernardinova cerkev

Busheva podpora Litvi je zapisana v spominski plošči na mestni hiši

Nesramno privlačno arhitekturo je narisala zgodovina

Ko človek obudi spomin na Vilno, se v spominu zarišejo cerkvice, ki očarajo tudi nevernike. Pa grad. In vilinska katedrala s pripadajočim trgom. In zvonik, ki stoji ob njej. Ta sega 57 metrov v nebo, njegovi temelji naj bi bili postavljeni v 13. ali 14. stoletju, uro so mu vgradili v 17. stoletju in stoletja so morali vzdrževalci prehoditi 92 stopnic, da so jo ponastavili. Danes je seveda avtomatska, današnja obliko pa naj bi zvonik dobil pred približno 200 leti. Na

trgu ob katedrali stoji tudi veličasten kip slavnega litovskega vojvode Gediminas. Gediminas, ki se je rodil 1275, umrl leta 1341 in je prestolnico Litve prenesel z mesta Trakai na Vilno. Prav v njegovem pismu, ki ga je leta 1323 poslal v zahodno Evropo, je prvič omenjeno ime današnjega glavnega mesta. To je tudi leto, ki velja za leto ustanovitve Vilne. Omeniti velja še, da se je velikost države v času Gediminas podvojila. V tem istem letu je v sporazumu z Rigo omenjen tudi vilenski grad, ki je bil tedaj še iz lesa, ni pa znano, kdaj je les zamenjal kamen. V 14. stoletju so mesto kar osemkrat napadli križarji, vendar gradu niso uspeli zasesti.

Križarji kljub večim poskusom niso uspeli zasesti vilniškega gradu

Nekaj korakov naprej od zvonika in katedrale v osrčju Vilne naletimo na kip prvega in edinega litovskega kralja. Mindaugas je bil okronan leta 1253, zasluge pa mu grede za združitev nekdanjih litovskih dežel. Njegov spomenik je ob nacionalnem muzeju našel mesto julija 2003, na 750. obletnico kronanja.

Pozornost vsekakor zasluži tudi Užupis, stari del Vilne, t. i. mesto umetnikov, ki ima poleg dveh cerkva najstarejše pokopališče, sedem mostov in celo svojega varuha. Kip morske deklice, ki sedi ob reki, naj bi sem privabljal ljudi iz celega sveta. Tisti, ki podležejo njenemu šarmu, naj bi po izročilu v Užupisu ostali do konca življenja. Na dveh mostičkih sem opazila zanimive "podpise"; na njunih ograjah je bilo na stotine ključavnic, nekatere so imele vgravi-rana imena, nekatere letnice.

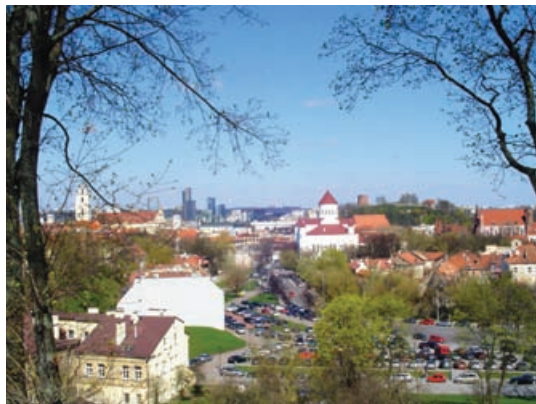
Vojvoda Gediminas je prestolnico Litve prenesel na Vilno z mesta Trakai

Od krvavih madežev do univerzitetnega mesta

Pred drugo svetovno vojno je bilo v Vilni približno 100 židovskih sinagog – po podatkih iz leta 1897 je bilo okoli 40 % litovskega prebivalstva Židov – in deset verskih šol. Veliko je bilo uničenega in mnogo Židov je bilo ubitih med nemško okupacijo. Sicer pa je bila oblast mnogokrat zamenjana; v 20. stoletju je bila nekaj časa v poljskih rokah,

nekaj časa v sovjetskih, nato v nemških pa spet v sovjetskih. Marca 1990, nekaj mesecev po tem, ko sta dva milijona Latvijcev, Litovcev in Estoncev formirala 650-kilometrsko človeško verigo od Vilne skozi Rigo do Talina in tako spomnila na Molotov-Ribbentropov pakt, sklenjen ob sovjetski okupaciji leta 1939, je Litva razglasila samostojnost. Rusi so ji to priznali šele avgusta 1991, sedem mesecev po tem, ko so januarja 1991 izvedli napad na nacionalni radio in televizijo, v katerem je umrlo 14 ljudi, več kot 700 pa je bilo ranjenih.

Vse vojne vihre pa je preživela vilenska univerza, ki je ena najstarejših v vzhodni Evropi. Leta 1569 so menihi ustanovili prvo fakulteto, univerza pa se je rodila leta 1579. Skozi stoletja so rasle nove univerzitetne ustanove, vsaka je zaznamovana s stilom obdobja, v katerem je nastala. Tudi danes, ko je v prestolnici dvanajst fakultet in okoli 23.000 študentov, pa uživa slavo knjižnica iz leta 1570, v kateri držijo več kot pet milijonov knjig. To znano knjižnico so med drugim obiskali člani belgijske kraljeve družine, princ Charles, Laura Bush, dalajlama in druge svetovno znane osebnosti.

Užupis

Turistično prijazno in atraktivno mesto

Ljudje v Vilni so zelo prijazni, na prvi pogled se zdijo tudi zelo zadovoljni. Čeprav ima Vilna le 15 odstotkov litovskega prebivalstva, pa generira kar 35

odstotkov nacionalnega BDP-ja. Kot mi pove prijateljica Vaida, ki tu živi že celo življenje, se nezaposlenost zmanjšuje in tudi zaslužek se počasi večja. Hitreje pa naraščajo cene nepremičnin; kot sva ugotovili, se lahko cene najema stanovanja v centru mesta enačijo z aktualnimi cenami v Ljubljani. Tudi pri nakupu ni stanje bistveno drugačno. Kot Ljubljana tudi Vilna pridobiva na poslovno-trgovskem delu, gradijo se novi poslovni objekti, dnevne migracije dobivajo nove razsežnosti. Z ostalimi večjimi mesti jo povezujejo avtoceste, 312 kilometrov pa loči Vilno od glavne litovske luke na Baltskem morju.

Izjemna čistoča vlada tako v parkih kot na cestah

Danes naj bi bila Litva celo med najbolj prijaznimi državami na svetu. Turizem se je začel naglo razvijati po osamosvojitvi, tako da je današnja ponudba hotelov, hostlov, muzejev in restavracij zelo pestra. Zadovoljni so lahko tudi ljubitelji zelenja, saj je v Vilni zelo veliko travnikov in parkov. Menda je zelenih površin v mestu več kot 46 odstotkov. Najbolj občudujoče pa je, da je mesto izjemno čisto. Zdi se, da bi bilo prav prijetno bivati v tako belem in snažnem mestu. Morda nekoč, do takrat pa *"Viso gero, Vilnius!"* (Nasvidenje, Vilna!)

Še nekaj litvanskih besed za prebivanje ledu:

Dober dan. – Laba diena.

Dober večer. – Laba veckaras.

Lahko noč. – Labanakt.

Na zdravje! – Ysveikata!

Srečno. – Sékmés.

Oprostite. – Atsiprašau.

Hvala. – Ačiu.

Prosim. – Prašau.

Moje ime je ... – Mano vardas ...

Kako ti je ime? – Kuo jus vardu?

In za vsak primer: Ne govorim

litovsko. – Aš nekalbu lietuviškai.

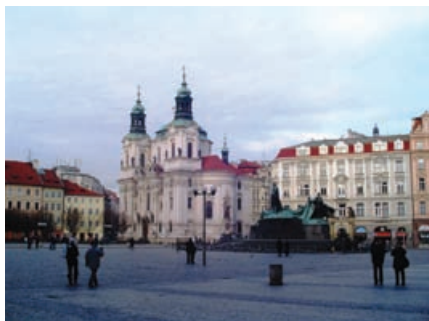
Praga ...

Zlata Praga

Praga, vselej očarljiva in romantična

Tokrat je bil moj obisk češkega glavnega mesta drugačen. Obogaten z novimi slikami, s slikami železniške poti od Ljubljane do Prage. Zlata Praga, ki velja za eno najlepših mest severno od Alp, pa ostaja seveda očarljiva in romantična.

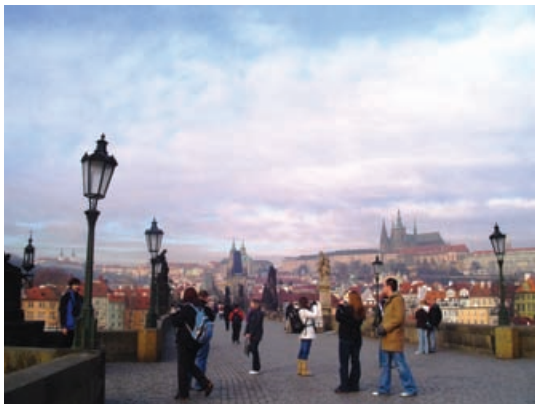

Središče Starega mesta je Staromestni trg s Husovim spomenikom

Skoraj vse, kar si turisti, ki se prvič znajdejo v Pragi, želijo ogledati, se nahaja na zelo kratkih razdaljah. Lahko se sprehodimo od Smodniškega stolpa, ob katerem stoji privlačna mestna hiša, ki je bila ob sodelovanju mnogih umetnikov dokončana leta 1911, do Staromestnega trga, kjer se prepustimo starodavni zapuščini. Med to gotovo sodi spomenik duhovnika Jana Husa, ki so ga sežgali, čeprav mu je cesar Sigismund jamčil varnost, pa cerkev sv. Miklavža in staromesten magistrat, kjer si lahko ogledamo krožeče figure, ki jih poganja mehanizem kompleksne in skoraj skrivnostne astronomske ure. Sprehod nadaljujemo naprej po Kraljevi poti, po kateri je hodil kralj ob kronanju, do stolpov ob znamenitem Karlovem mostu.

Od krvave preteklosti do bleščeče sedanjosti

Karlov most, ena od zapuščin rimskega cesarja in češkega kralja Karla IV. iz 14. stoletja pa skorajda zasluži poglavje zase. Meri več kot 500 metrov, stoletja pa je bil edini most, ki je preko Vltave povezoval staro Prago z Malo

Na Karlovem mostu so izvrševali usmrtitve

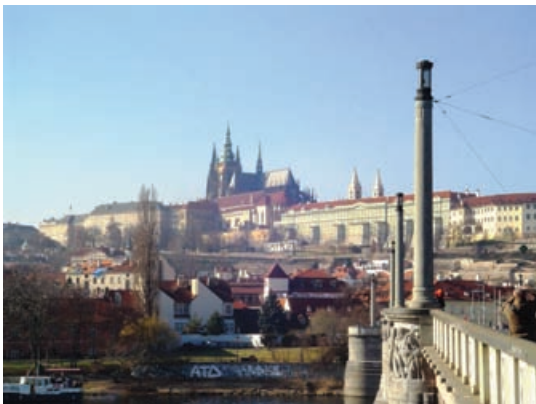
kip Janeza Nepomuka, ki so ga že leta 1393 vrgli v reko, da je utonil. Nepomuk je postal zavetnik mostov. Danes je Karlov most glavna turistična točka, na njem se odvija pestro življenje, saj služi tudi kot prodajno mesto spominkov in nakita.

Mala strana, do koder torej vodi Karlov most, se nahaja ob vznožju grajskega griča, krasijo pa jo cerkve in palače, v katerih so danes tuja veleposlaništva. Naselje je v 13. stoletju ustanovil Otokar II. Od Male strane se povzpne na praški grad Hradčani, kjer pa ne moremo prezreti dramatičnih kipov nad grajskimi vrati. Na tem mestu velja omeniti dogodek iz leta 1618, ko je zaradi imenovanja dveh katoliških kraljevih namestnikov množica protestantskih plemičev dvojico vrgla skozi okno gradu. Začela se je tri desetletja trajajoča vojna, ki je ob koncu prinesla padec češkega naroda. Uradni jezik je postala nemščina, dvor se je preselil na Dunaj, vse oblike protestantizma so bile prepovedane. Svojo nadarjenost pa so Čehi začeli vlagati v umetnost.

Osupljivi kipi na Karlovem mestu

strano (po naše Majhna četrť ali Manjše mesto). Na mostu so se odvijali boji in izvajale usmrtitve, leta 1620 so tu razobesili odsekane glave protestantskih plemičev, ki so jih usmrtili na Staromestnem trgu. Kasneje so most okrasili z baročnimi skulpturami. Na sredini severne ograje stoji tudi

Pogled na Praški grad

Zagotovo velja omeniti glasbenika Dvořáka in Smetano pa pisca Kafko, praško ozračje je navdihovalo tudi Mozarta. Omeniti velja, da je Franz Kafka pokopan na židovskem pokopališču iz leta 1890. Danes sta izjemno bogata zgodovinska dediščina in nedotaknjena mestna podoba ohranjeni kot v nobeni drugi evropski prestolnici. Druga svetovna vojna je mestu kolikor toliko prizanesla, naslednjih 40 let pa je vladala svoboda

pred komercialnimi pritiski, ki je odvrnila hitro modernizacijo. Spomniti velja še, da je bila Praga do leta 1993 glavno mesto Češkoslovaške.

Labirint starih uličic in **moderne Mustek**

Prago krasijo številne stare uličice, po katerih se je pravo veselje izgubiti in to niti ni tako težko. Živahnost narašča z bližanjem noči, ko se prižgejo ulične svetilke, ki so tudi v baročnem stilu, in se zableščijo vabljivi napisi malih trgovinic. Človek bi mislil, da večji del prebivalcev živi prav od prodaje turističnih spominkov, toliko jih je! Od magnetkov, skodelic, obeskov, lončkov, pivskih vrčev, pepelnikov, majic, kap ..., prodajajo jih ne le v trgovinah, pač pa tudi na številnih bogato obloženih stojnicah. Cene pa so razumljivo tem višje, čim bližje so turističnemu vrvežu.

Vse polno spominkov na Zlato Prago

Prefinjeni mehanizem astronomske ure na Staromestnem trgu

Skoraj mimogrede se iz neke male uličice človek znajde na dvorišču veličastne praške knjižnice. Turistom se ponujajo tudi mnogi muzeji; poleg muzeja voščenih lutk lahko obišejo Muzej vojaške zgodovine, Muzej dekorativne umetnosti, Smetanov, Dvořákov in Mozartov muzej, Narodni tehnični muzej in celo Muzej komunizma, poštni in policijski muzej pa Narodno galerijo, ki hrani slike od srednjega veka pa do 18. stoletja, in seveda Narodni muzej. Od slednjega seže pogled široko nad Mustekom, glavno praško ulico, ki človeka zopet vsrka v sedanjost.

Ulica bi se po blagovnih znamkah, ki se bahajo v večnadstropnih prodajnih prostorih, lahko primerjala z ulicami Londona. Še vedno pa jo od teh ločujejo mnoge "ulične restavracije" čeških klobasic in podobnih mesnih poslastic. Da so bile prav vse polne tako ob desetih dopoldne kakor ob petih zjutraj, ni prav nič čudnega, saj se topel vonj po pečenih klobasicah vije vzdolž mestnega jedra. Čehi so sicer znani po tem, da njihovo kuhinjo bogati predvsem meso,

Smodniški stolp ali Prašna brana čuva stičišče Starega in Novega mesta na vzhodu

sama pa sem opazila tudi mnoge ribje restavracije. Mimogrede človek zavije tudi v kate-ro izmed številnih privlačnih kavarn in trgovinic z naravnost božanskim pekovskim pecivom. Žal kave ne morem pohvaliti, morda pa je grenak priokus pustila tudi cena; za kavo z mlekom in 0,33 l stekleničko vode sem (sicer res v samem središču mesta) odštela pet evrov! Vsekakor je pri pijačah potrebno nameniti pozornost češkemu pivu. Sploh so ponosni na Staropramen ali Branik. Zanimivo se mi je zdelo tudi to, da trgovin z živili ni bilo videti ravno na vsakem koraku.

Raznolik javni transport in "posebni taksiji"

V kolikor se ne gremo bogatega turizma, se za prevoz splača uporabiti kar cenovno ugodna sredstva javnega prometa. Praga ima podzemno železnico, po mestu vozijo tramvaji, avtobusi pa so zaradi onesnaževanja izvzeti iz mestnega transporta. Tako se torej meščani, okoli 1,2 milijona jih je, izogonejo skupinam turistov, ki občudujejo praške lepote in se le počasi premikajo po mestnih ulicah. Taksiji so v Pragi precej dragi, turistom pa so na voljo tudi ogledi mesta z različnimi starodobniki brez strehe. Za posebno ceno, se razume.

Mesto stoterih zvonikov sem si ogledala februarja, v skrajno neturističnem mesecu leta. Temu primerna je bila med drugim tudi cena hotela. Prenočitev v dvoposteljni sobi hotela s tremi zvezdicami v središču Starega mesta me je namreč stala le 45 evrov. V višku sezone bi bil znesek še enkrat višji. Vendar pa se mi kljub zimskemu mesecu ulice zdele vse prej kot prazne, zato si niti ne predstavljam, kakšen je utrip mesta, ko je turistična sezona na vrhuncu. Sicer velja omeniti, da od sredine maja pa do začetka junija tu poteka spomladanski glasbeni festival, junija sledi plesni, vmes se zgodi še filmski festival, oktobra je na sporedu kulturni program, ki vključuje Mozartov festival, seveda pa so praške ulice nabito polne tudi v božično-novoletnem času.

Vabljava ni le prestolnica, ampak tudi nekatere druge točke izven nje. Tako so iz Prage možni očarljivi enodnevni izleti na gradove, kot so Konopište, Karlštejn, Pruhonice, Orlik in Zvikov ter Krivoklát ali pa na Kutno Horo, kjer so v 13. stoletju odkrili bogata nahajališča srebrove rude.

Predsedniška rezidenca

Budimpešta ...

V Budimpešti je privlačna na pogled celo železniška postaja

Budimpešta – eno najlepših mest na svetu in le streljaj od doma

Ko človek vstopi v srce prestolnice naše vzhodne sosede, dvamilijonske Budimpešte, ga pričaka pravcato presenečenje. Mesta ne prenavljajo več nenehno, po njem se ne drenjajo več škode in trabanti in še zdaleč ni več eden najlepših objektov le madžarski parlament ...

Po osmih letih, odkar sem imela prvič priložnost videti Budimpešto, se je ta razvila v osupljivo evropsko metropolo z modernim mestnim jedrom, kjer med 160 hoteli kraljujejo Hilton, Mariot, Parlament ipd. in kjer poslovneži sedajo v udobne taksije. Poleg modernega voznega parka pa je na cestah videti sodobne tramvaje, občasno pa tudi kak starejši avtobus in trolejbus. Ob veličastni Donavi je še vedno šarmanten predel z urejenimi sprehajališči in manjšimi parki, kolesarske steze pa so polne hitečih meščanov. In življenje? Ni poceni.

Življenje na Madžarskem

Starejši sopotnik na vlaku Janos, ki je izvrstno govoril angleško – za razliko od nekaterih mlajših mimoidočih na budimpeških ulicah, a o tem kasneje – mi pove, da je življenje v glavnem mestu vse dražje. Njegova hči je nedavno najela malo stanovanjce v centru za 300 evrov (brez stroškov), povprečna plača pa znaša okoli 400 evrov. Ugotovila sva tudi, da so cene živil na Madžarskem in v Sloveniji primerljive, tekoča goriva pa so trenutno nekoliko dražja kot pri nas. Pri tem se Janos zgraža tudi nad prometom v prestolnici, ki ga pogosto zaznamujejo stoječe kolone sodobnih avtomobilov. "Ljudje se raje zadolžijo za udobne avtomobile, namesto da bi se jih še več usedlo na kolesa," prida. Pomislim, da je stanje pri nas zelo podobno, a

Elizabetin most, desno od njega pa Gerhardov hrib

ga pustim govoriti dalje. "Tudi za nepremičnine ima večina Madžarov kredite, ki jih v času krize še težje pokrivajo. Povsem drugače kot v zahodnem svetu, kjer so ljudje povsem zadovoljni v najetih stanovanjih." Tudi na tem mestu smo si z vzhodnimi sosedi precej podobni.

V madžarskem časopisu mi nato pokaže zemljevid, ki prikazuje, kako ogromna je bila nekoč Avstro-Ogrska. "Pred kratkim smo imeli 81. obletnico razdelitve Avstro-Ogrske," pripoveduje dalje moj sopotnik, "od 27 milijonov nas je ostalo dobrih deset milijonov." Tudi madžarski jezik danes govori le približno toliko ljudi, ostali so nanj pozabili, dodaja Janos, ki je sicer vidno ponosen na materinščino. "Če nekdo govori pravilno madžarščino, je naš jezik slišati prav melodično," je navdušen. Osebnost mi madžarščina zveni zanimivo, vendar nisem razumela niti besedice. Zanimivo je, da mnogo mladih Madžarov ne govori angleško, pripomnim. "To je zato, ker imamo slab šolski sistem," odgovori Janos in doda, da so vendarle nekoliko napredovali glede na nekaj let nazaj. "Danes Madžari tudi zelo radi potujejo, tisti, ki pa si potovanje ne morejo privoščiti, se najpogosteje podajo na Balaton," mi predstavi madžarski svet počitnikovanja. Balatonsko jezero oziroma Blatno jezero je sicer največje jezero v srednji Evropi, meri 77 kilometrov v dolžino in 4 do 14 v širino, skupni obseg pa je 592 kvadratnih kilometrov. Od Budimpešte se nahaja približno 300 kilometrov, videti pa ga je tudi del naše poti z vlakom.

Zasenčeni režimi preteklosti

Prihod v Budimpešto. Najprej obiskovalca pozdravi 130 metrov visok Gerhardov hrib nad veličastnim Elizabetinim mostom. Hrib je dobil ime po škofu Gerhardu, ki ga je iz Italije poklical kralj Štefan, da bi pomagal pokristjanjevati Madžare. Njegov kip gleda na Elizabetin most z mesta, kjer naj bi ga usmrtili uporni pogani. Na vrhu tega hriba stoji tudi trdnjava, ki so jo zgradili Avstrijci, da bi po vojni za neodvisnost sredi 19. stoletja ustrašovali prebivalstvo. Država je bila dolgo v navezi z Avstrijci in v času nacizma z Nemci, leta 1945 pa je prešla pod sovjetsko oblast. Budimpešta je bila obnovljena. V času druge svetovne vojne se je Madžarska z Nemčijo znašla na strani poraženih, politična represija in gospodarske težave pa so nekaj let kasneje, oktobra 1956, vodile do ljudskega upora. Upor, v katerem je petdesettisočglava množica oblegala radijsko postajo in obglavila Stalinov kip, je bil krvavo zaduščen v začetku novembra. Nekaj tisoč je bilo mrtvih, okoli dvesto tisoč Madžarov je pobegnilo v tujino, Madžarsko pa je nato več kot tri desetletja vodil komunist János Kádár.

Razen kipov in drugih simbolov težke preteklosti v Budimpešti ni zaslediti. Prekrivata jo blišč modernega poslovnega dela mesta ter prijaznost in šarm dela

mesta ob Donavi. Da nežni valovi Donave zajemajo preteklost, sedanost in prihodnost, pa je dejal tudi madžarski poet Attila József, katerega kip se nahaja ob tej veliki reki, ki sicer vodi skozi štiri mesta – Dunaj, Bratislavo, Budimpešto in Beograd, a le Budimpešto razdeli po sredini. Ob Donavi se nahaja tudi neogotski parlament, še danes izjemno veličastna stavba, ki pa je v času, ko je bil zgrajen, leta 1902, veljal za največjo in najrazkošnejšo

Številni kipi opominjajo na obdobja diktatur in okupacije

stavbo na svetu. Omeniti velja, da je kupola parlamenta visoka 96 metrov, kar simbolizira letnico 896 našega štetja, ko je nastalo madžarsko kraljestvo.

Enako visoka kot parlament naj bi bila bazilika sv. Štefana, ki je menda tudi največkrat fotografirana stavba v Budimpešti. Verjetno bo to kar držalo; ko sem pregledovala svoje fotografije, sem ugotovila, da je bilo med njimi največ pravitistih, ki so prikazovale omenjeno baziliko.

Niso pa le kipi in arhitekturna dediščina edina umetnost, ki jo lahko občuduje obiskovalec madžarske prestolnice; kulturnih prireditev je cel kup. Poleti in jeseni se vrstijo festivali glasbe, filma, gledališča, celo leto pa je živahno v operi, ki velja za eno najbolj imenitnih koncertnih dvoran v Evropi. Ni čudno, da mesto letno obišče preko 20 milijonov ljudi.

Madžarski parlament so gradili skoraj dve desetletji

Bazilika Sv. Štefana je enako visoka kot parlament

Družabno življenje na višku

Budimpešta se ponaša ne le s številnimi muzeji, galerijami, nakupovalnimi centri in trgovskimi ulicami; zelo pester je tudi del mesta za zabavo in sprostitvev. Pri tem ne mislim le na zgodovinska turška kopališča, ampak na

Na Donavi plujejo velikanke, kot je ta na sliki

Ulice so označene s tablamí prijetnega zgodovinskega duha

tlečih avtomobilih čakajo na svoje potnike, kužke, ki se podijo po mestnih zelenicah ...

Življenje v Budimpešti se zdi precej podobno ljubljanskemu, le da je prestolnica nekajkrat večja. Ogled priporočen.

sodobnejše objekte zabave. Meščani se radi sprostijo v Irish pubu nasproti nacionalnega muzeja, kjer imajo pogosto živo glasbo, pa v kavarni Columbus na Donavi, boemi zahajajo v Eklektika Café, tradicionalno madžarsko vino pa se pije tudi v Rondelli Borozó. Mimogrede velja omeniti, da je Madžarska velika pridelovalka in izvoznica vina. Budimpešta je polna nočnih klubov, mogoč pa je tudi ples na ladji A38.

Tako kot je zjutraj in dopoldne videti ljudi, ki hitijo dnevnim obveznostim naproti, tako je popoldne videti mlade in manj mlade, ki klepetajo v mestnih kavarnah, na klopcih v mestnih parkih, obiskovalce tržnic, ki ogledujejo sadje in izkušeno nižajo cene, taksiste, ki ob sve-

Pariz ...

Levo znameniti Eiffel, desno vetrnice posute po Franciji in Nemčiji

V šestih dneh iz Ljubljane do Pariza in nazaj

Seveda je lažje sestiti na letalo, na hitro pobrskati po mestnem vodiču in nato po pristanku po priporočenih korakih odkrivati čare francoske prestolnice. Je pa zato vsekakor bolj zanimivo, bolj čutno in bolj mladostno pot do Pariza premagati z avtom, s postanki v avstrijskih, nemških in francoskih mestih, ki se ponujajo naši zvedavosti. Ne le 1300 kilometrov v eno smer, svoj čas terjajo tudi prijetni postanki v vasicah, ki tudi prišleku vlijeje občutek domačnosti ...

Boemske prestolnice v Avstriji in Nemčiji

Ljubljana-Pariz. Prva postaja **Salzburg**. Čudovito avstrijsko mesto, da si človek pretegne noge in privošči jutranjo kavo. Kraj z najlepšim pogledom na grad in reko pod njim pa lahko vzame tudi več časa, saj si je poleg gradu moč ogledati tudi manjše mestno središče. Mozartovo rojstno mesto, v katerem seveda ne manjka čokoladnic z Mozartovimi kroglicami, ima tudi eno najstarejših univerz, katere tradicija sega v 17. stoletje.

Čudoviti Salzburg in Mozartovo rojstno mesto

Ker je bil drugi dan potovanja rezerviran za München, smo šotorili kar ob največjem bavarskem jezeru **Chiemsee**, nekje na polovici poti med Salzburgom in Münchnom. Na prvi pogled krasno jezero pa v času našega obiska v začetku septembra ni bilo najbolj vabljivo za kopanje. Več veselja so v njem našli deskarji in čolnarji, stezo ob jezeru pa so pridno polnili kolesarji.

Chiemsee – največje bavarsko jezero

Cerkev z dvema stolpoma, Frauenkirche, je bila zgrajena v pičlih 20 letih

München prav res zasluži dan zase. Tretje največje nemško in največje bavarsko mesto, pred padcem berlinskega zidu neuradno oklicano tudi za nemško prestolnico, kar buhti od umetniškega duha in ne velja zaman za enega izmed kulturnih središč Evrope. Na voljo je več muzejev, gledališč, pogledi pa se spočijejo na mnogih spomenikih, veličastnih stavbah ter urejenih vrtovih, med katerimi gotovo prednjačijo angleški vrtovi. Vrhunec obiska je zagotovo postanek na Marienplatzu, kjer naj bi se konec tedna gnetlo tudi do 22.000 turistov – na uro. Skoraj bolj kot

Za gradnjo nove mestne hiše so podrli 24 hiš

največja gotska cerkev v južni Nemčiji Frauenkirche vzame dih pogled na novo mestno hišo, ki so jo gradili od leta 1867 do leta 1919. Dekoracije na fasadi se nanašajo na bavarske legende in zgodovino, v oči pade tudi Münchenski deček, ki velja za simbol bavarske prestolnice, pisane figure na hiši pa vsak dan odplešejo svoj ples. Ena najveličastnejših stavb v

Baročno Theatinerkirche so začeli snovati leta 1663

Münchnu je tudi cerkev sv. Kajetana, Theatinerkirche, ki so jo začeli snovati leta 1663, delo pa je bilo zaključeno šele leta 1768. Srečanje z zgodovino ponuja Nemški muzej ob presenetljivo čisti reki Isar, ki se vije skozi mesto.

Naša tretja in zadnja postaja pred Francijo je bil **Stuttgart**, prestolni-

Stuttgart – prežet s kulturo, a tudi skomercializiran

Nemški "kesseküchni"

ca dežele Baden-Württemberg ter dom blagovnih znamk, kot so Mercedes, Porsche, Bosch in Zeiss. Ta biser v industrializirani Nemčiji ima danes enega najvišjih življenjskih standardov v državi, visoka sta tudi okoljski in kulturni standard. Pod

Napoleonom, ki je Württemberg povzdignil v kraljestvo, je mesto postalo kraljeva prestolnica. Kraljevi pridih mestnemu središču daje mali gradič, dom zadnjih württembergovih kraljev, ki danes služi mestnim oblastem, ter čudovit park s pogledom na Schlossplatz. Radost ob obisku mesta pa še narase ob okušanju pristnih skutnih sladice kesse küchen v slaščičarni ob gradu.

V Francijo v spremstvu vetrnic

Nemčija in Francija se zdita zelo zgledni državi v izkoriščanju obnovljivih virov energije; našo pot iz ene države v drugo in še naprej so spremljale vetrne turbine, videti je bilo tudi sončne celice. Popotnik pa se kar spočije ob pogledu na zeleno francosko pokrajino

Dan je bil rezerviran za ogled **Strasbourg**, enega izmed evropskih političnih središč, mesto, v katerem je od leta 1949 sedež Evropskega parlamenta in Evropskega sveta. Mesto šteje že 2000 let in je po velikosti šesto največje v Franciji, v njem pa je občutiti lepoto, šarm in tudi vitalnost študentskega življenja. Mestna univerza je ena najstarejših v Franciji, ustanovljena je bila leta 1566. Ulice okoli katedrale Notre Dame, ki po mojem mnenju v svoji gracioznosti prekaša pariško, poleg turistov polnijo tudi študenti, ki pa se zadržujejo tudi ob urejenih rečnih bregovih. Sicer pa v mestu, kjer si velja ogledati še najmanj Rohanovo palačo iz leta 1704, opero in knjižnico, domuje preko 388 tisoč ljudi.

Alzacija, ena izmed 22 regij, na katero je razdeljena Francija, pa ne skriva le mest, kot je Strasbourg, temveč tudi več manjših, bolj domačnih krajev, kot so Sarrebourg, St.

Strasbourg se ponaša z okoljsko prijaznostjo

Notre Damme, ki prekaša pariško

Avold, **Saverne**. Med njimi je mestece Saverne z 10 tisoč prebivalci. Mesto, ki je nekdaj pripadalo škofom iz Strasbourga, je z velikim dvorcem, v katerem so gostili kraljeve dostojanstvenike, pravi draguljček. Danes preprosto in urejeno mestece s prijaznimi uličicami, po katerih se vije topel vonj po sladkih rogljičkih, kar vabi k obisku.

Saverne – Dvorec, v katerem so gostili kraljeve dostojanstvenike

Metz – Danes prijazno mesto in nekdanje versko središče

Verdun – Obiskovalce pričakata stolpič in katedrala

Veliki Strasbourg pa ima v bližini kar nekaj tekmecev; med večjimi mesti je tudi **Metz** z uradno nekaj več kot 193 tisoč prebivalci, ki sicer spada že v regijo Lorena. Metz, ki je v preteklosti veljal za pomembno religiozno središče, ima skoraj 50 cerkva in eno najbolj finih katedral v Franciji. Simpatični so tudi parki in vrt pri Neyovem spomeniku, sama pa sem v mestu opazila, da je mnogo stavb iz rumene opeke, med njimi tako katedrala kot kasarna. Novi predel mesta je precej drugačen od starega; zgodovina pravi, da je po letu 1870 William II želel Metz preurediti v prestižno nemško mesto. Ena od nemških stvaritev je glavna postaja, Place du General-de-Gaulle.

Nemci pa so pustili sled tudi v mestu z 20 tisoč prebivalci, v **Verdunu**, kjer so se med prvo svetovno vojno bile velike bitke, v katerih je življenje izgubilo 400 tisoč francoskih in skoraj enako število nemških vojakov, žrtve pa so bile tudi med ameriškimi vojaki. V tem duhu je bilo postavljenih mnogo spomenikov, ki še danes osupnejo obiskovalce, ki jih ob vstopu v mesto sicer pričaka stolpič in opazna notredamska katedrala.

Pariz – vse prej kot sramežljiv

Vse tančice pa največja država v zahodni Evropi, država vina in sira, ki meri 547 tisoč kvadratnih kilometrov in šteje okoli 60 milijonov prebivalcev, odvrže v svoji prestolnici. Več kot dvamilijonski **Pariz** kaže svojo zgodovino skorajda na vsakem koraku. Že zaradi svoje velikosti presenetljivo čisto mesto nas je pozdravilo v zgodnjem jutru, ko so na ponosne pariške stavbe ravno posijali prvi sončni žarki, turisti in meščani pa so še spali. Pariz je lahko zgled mnogim mestom; zgodovinske hiše se sproti obnavljajo, četudi se jim hitro pridružujejo nove. Še vedno pa seveda ostajajo legendarni pariški simboli: Eifflov stolp, Slavolok zmage

Slavolok zmage nas pozdravi na koncu Elizejskih poljan

Levi breg Sene je boemski in manj komercialen

na koncu Elizejskih poljan, notredamska katedrala, Louvre, znova obujen z Da Vincijevo šifro, Orsajski muzej itn. Levi in desni breg Sene se precej razlikujeta. Prvi, z Eifflom in Orsayem, je bolj boemski; na njem so mesto našle številne kavarne in klubi. Drugi z Elizejskimi poljanami, Slavolokom zmage, Louvrom itd., pa je modernejši; na njem najdemo bahave trgovine, vabljive slaščičarne in restavracije. Na obeh je tudi kup stojnic s spominki, ki jih prodajajo tudi posamezniki na primer pod

Gradnja pariške Notre Damme se je začela leta 1163

Eifflovim stolpom. Eden izmed prodajalcev mi je mimogrede navrgel, da prihaja iz Indije, hkrati pa hipoma znižal prvotno ceno obeskov Eiffla za polovico. Prijazni so tudi policisti, ki jim kljub velikim skupinam zmedenih turistov ni težko pokazati pravo smer za ogled znamenitosti. Malo manj prijazni pa so se zdeli varnostniki z opozorilom, da s psičkom ogled vrtov v Louvru ni mogoč. A kaj hočemo, opravljali so le svoje delo.

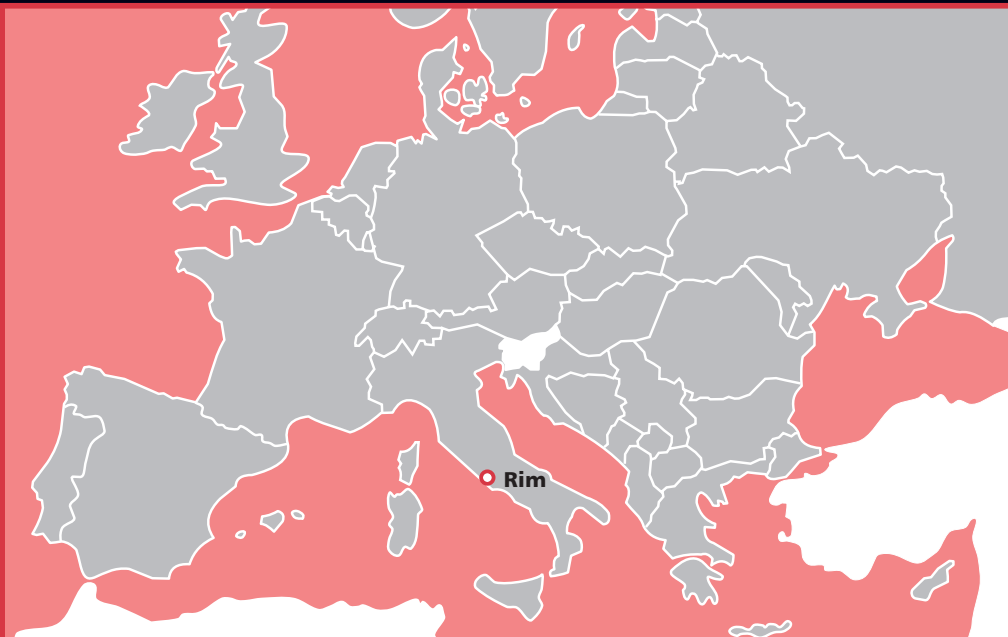
V Louvskem muzeju je 30.000 razstavnih predmetov razvrščenih v treh nadstropjih in treh krilih

V Parizu so zanimiva v pravokotnik obrezana drevesa v številnih drevoredih, prav tako pa pogled pritegnejo visoke stavbe in kulturni spomeniki. Tako so zvoniki notredamske katedrale visoki 69 metrov, Eifflov stolp pa sega 320 metrov visoko. Omeniti velja še, da so ta znameniti simbol Pariza zgradili v dveh letih za svetovno razstavo leta 1889, leta 1910 pa je padla odločitev, da stolp ostane. Izjemno privlačen navzven je tudi Orsajski muzej, ki ga uvrščajo celo med najboljše evropske muzeje. Z Da Vincijevo šifro se je med najbolj znane muzeje zopet povzpел Louvre, kjer je zbirka okoli 30 tisoč predmetov razvrščena v treh nadstropjih in treh krilih, pod elegantnim kvadratnim dvoriščem pa ležijo stanovanjski del in grajske ječe prvotne srednjeveške trdnjave.

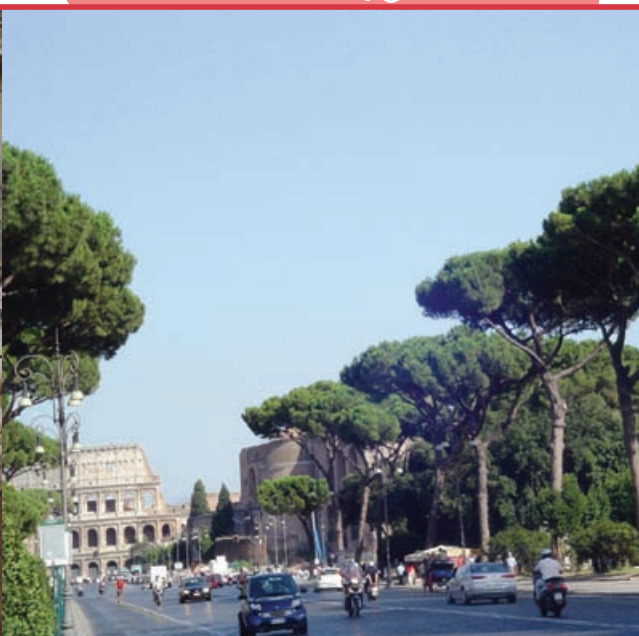

Osupnejo tudi v pravokotnik obrezana drevesa

Parade in drugi dogodki se odvijajo na sicer modni prometni žili, na Elizejskih poljanah. Bogate goste že leta in leta vabijo na to ulico imenitne restavracije in kavarne, ki jim omogočajo, ne le da vidijo, ampak tudi da so videni. Čeprav veljajo za posnetek francoske pokrajine Luksemburški vrtovi, pa je pravo olajšanje priti z avtomobilom tudi ven iz velikega mesta. Okoli mesta vodijo 4-pasovnice, cestna infrastruktura pa ima številne rondoje. Pred začetkom 1300 kilometrov dolge poti nazaj domov si je bilo seveda nujno privoščiti še zadnji francoski rogljiček v objemu pristne francoske pokrajine.

Rim ...

Levo vodomet Trevi, desno Kolosej

Kaj in kako jedo v Večnem mestu

Rim, še ena prestižna prestolnica Evrope, antično mesto, pravi 3000-letni muzej in še sedež Rimskokatoliške cerkve. V 4. stoletju pred našim štetjem je iz preproste poljedelske skupnosti, raztresene po sedmih gričih na vzhodnem reku Tibere, zrastle v obzidano mesto, danes pa združuje sodoben metropolitanski utrip z mogočnimi temelji zgodovine.

Turistov se kljub zgodnjim jutranjim uram kar tare v Vatikanu. Kasneje se izkaže, da je bolje biti zgodnejši, saj je rimsko sonce poleti prav neusmiljeno. Vatikanska država je med najstarejšimi na svetu in edina svoje vrste, saj predstavlja duhovno središče krščanske vere. Kot država je postala neodvisna od italijanskega ozemlja leta 1929 s podpisom lateranskih pogodb, njena zgodovina pa se je začela v 4. stoletju, ko je dal cesar Konstantin zgraditi prvo baziliko na kraju, kjer je umrl sv. Peter. Sedanja bazilika sv. Petra, ki stoji na istem mestu, so začeli graditi leta 1500 in jo – po tem, ko so si dela na njej predali številni slavni umetniki – končali sredi 17. stoletja. Trg pred baziliko, ki ga vidimo na televizijskih zaslonih ob papeževem nagovoru, pa človeka zares osupne šele, ko sam stoji na njem. V baziliki so shranjena dela, kot so znana Michelangelova Pieta, pa Berninijev spomenik grofice

Trg Sv. Petra z baziliko

V baziliki Sv.Petra

Matilde iz Canosse in kip Aleksandra VII., Renijeva slika sv. Mihaela nadangela v mozaiku ... Pod baziliko se raztezajo vatikanske grobnice, kjer so shranjeni sarkofagi še iz antične bazilike ter nagrobni spomeniki iz rimske dobe. Muzeji, galerije, knjižnice in arhivi se nahajajo v vatikanski palači, katere manjši del je namenjen papežu in sodelavcem.

Naslednji turistično najbolj oblegani zgodovinski zapuščini, ki se ju popotnik gotovo ne sme spregledat, sta Kolosej in Rimski forum. Kolosej, to strahotno kamnito težo so postavili na območju osušenega močvirnatega jezera 70. leta našega štetja, v njem pa je lahko kar 50.000 ljudi naenkrat spremljalo največje gladiatorske igre v antiki. Rimski forum, ki stoji v neposredni bližini Koloseja, je bil nekoč središče političnega, sodnega in trgovskega življenja, danes pa ga poudarjajo veličastni oboki, samotni stebri in druge spoštovanja vredne ruševine. Najbolj ohranjen med vsemi antičnimi templji pa naj bi bil Panteon, ki ga je leta 608 cesar Fokas podaril papežu Bonificiju in še danes velja za pravi biser arhitekture in gradbeništva.

Med pohajkovanjem po Večnem mestu pot zlahka zanese mimo Beneškega trga, od koder vodijo najpomembnejše mestne ceste. Oči se tu spočijejo na velikanskem spomeniku

V Rimskem forumu

**Konstantinov slavolok med
Rimskim forumom in Kolosejem**

Slavolok Septimija Severa v Rimskem forumu

Viktorju Emanuelu II., ki naj bi spominjal na zedinjenje Italije in tako velja za oltar domovine. Prekrasen je tudi eden najslavnejših vodnjakov na svetu in eden najlepših rimskih vodometov, vodnjak Trevi, ki uspešno ohranja bogastvo okrasnih prvin. Kdor se želi še kdaj vrniti v Rim, mora po izročilu vreči kovanec v ta vodnjak iz 18. stoletja. V bližini se nahaja očarljiv Španski trg – prav tako zakladnica slavnih umetniških zapuščin. Na eni strani palača Propaganda Fide, sredi trga pa slovite Španske stopnice ali stopnišče Trinita dei Monti, ki pelje do istoimenske cerkve.

**Tempelj Antonina in Faustine
v Rimskem forumu**

Spomenik Viktorju Emanuelu II

Stopnišče in cerkev Trinita dei Monti

Od mineštre do tiramisuja

V mestu je moč najti tudi nešteto pristnih italijanskih restavracij s tradicionalnimi pokrajinskimi specialitetami ali preprosto domačo kuhinjo. Rim je glavno mesto pokrajine Lacij in zanjo značilne jedi kmečkega izvora lahko razvrstimo v širokem razponu od vsakdanjih (čičerka, vampi, polenovka, priželjic in testenine) do prazničnih jedi, kot sta *abbachio* (jagenjček, začinjen z žajbljem, česnom, rožmarinom in sardelnim premazom) in *capretto al forno* (pečen kozliček). Druge zanimive rimske jedi so še *carciofi alla giudia* (v olivnem olju ocvrti artičokini cvetovi z limoninim sokom), *stracciatella* (kokošja juha, zakuhana s stepenim jajcem, pšeničnim zdrobom in sirom), *saltimbocca alla Romana* (telečji zrezek, ovit z žajbljevimi listi in šunko) ter *piselli al prosciutto* (počasi kuhan grah s pršutom in slanino).

Italijani nadvse cenijo hrano, zato je lahko njihov glavni obed tudi kar se da dolg, celo štiri ure. Začnejo ga z *antipasti*, izborom začetnih jedi. To je lahko *bruschetta* (popočen kruhek z nastrganim česnom, olivnim oljem in pogosto tudi paradižnikom) ali pa na koščke narezana salama in pršut. Sledi *primo*

– prvi krožnik, navadno gre za *minestro* (juha), *rissoto* (rižota, običajno z zelenjavo), *pasta in brodo* (juha s testeninami) ali *pasta asciutta* (testenine z različnimi omakami), na primer *spagetti – tagliatelle alla carbonara* (špageti ali rezanci s slanino, poprom, jajcem in ovčjim sirom pecorino) ali *spagetti all'Amatriciana* (špageti s svežo paradižnikovo omako, čebulo, slanino in pecorinom). Nato pride glavna jed, obed pa se običajno zaključí s čim lahkim, denimo s sadjem ali *macedonio* (sadno solato). Druga možnost je sir, morda *ricotta* (skuta iz ovčjega mleka, posuta s sladkorjem) ali na koščke narezana *mozzarella*. Verjetno pa je za mnoge najboljši posladek kar *gelato* (sladoled). Najfinejšega delajo samo iz jajc, mleka, smetane in svežega sadja. Priljubljena sladica je tudi *cantucci con vin santo* (keksi z desertnim vinom) in seveda svetovno znani tiramisú (narastek s piškoti, namočenimi v kavo in morda žgano pijačo, pokriti s smetanastim sirom *mascarpone* in posuti s kakavom). Ob pravem italijanskem kosilu pa ne gre brez žlahtne kapljice. To je lahko rdeče ali belo vino, ki ga radi mešajo kar z vodo.

Piazza Navona

Sarajevo ...

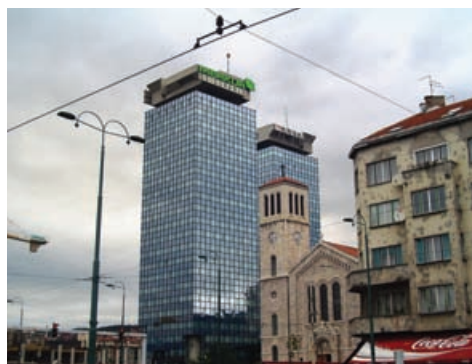

Levo Avaz – najvišja poslovna stavba v regiji, desno Prokoško jezero

Sarajevo – živahno mesto z nebeško okolico

Prič se mi je zgodilo, da sem že po pristanku z letalom zvedavo pogledovala okrog sebe. Na vse strani. Bilo je izjemno! Prav tako je izjemno tudi mesto, prestolnica Bosne in Hercegovine, ki jo objemajo prijazni, s hišami posuti hribi, ki mestu ohranjajo nekakšno pristnost, ki je še kako manjka v drugih evropskih prestolnicah ...

Ob prihodu v Sarajevo obiskovalca najprej pozdravijo poslovne stavbe. Teh še zdaleč ni malo. Med njimi je tudi največja stavba na jugovzhodu Evrope, to je poslovna stavba časopisne hiše Avaz, in pa poslovna dvojčka na Marijinem dvoru. Zelo opazna pa je tudi RTV-hiša, na katero so Sarajevčani ponosni, da ni klonila vojnim napadom. "Ker pa naj bi bila najgrša medijska stavba v Evropi, je njen arhitekt storil samomor," mi v smehu pove kolegica Dragana. Še vedno ne vem, ali to drži. V Sarajevu je mnogo stavb obnovljenih, cvetijo nove, tiste stare, ki so preživele vojno vihro, pa še danes kažejo sledi obstreljevanja, a niso na prioritetni listi za "modernizacijo", pravi kolegica. Na srečo so redke tiste z opozorilom, da odpada omet.

Poslovna dvojčka – v ospredju cerkva

Črpalka pri črpalki, a redke avtoceste

Po sarajevskih cestah vozijo v splošnem dobri avtomobili, pri čemer velja omeniti še, da so bencinske črpalke zares pogoste. Na približno 10-kilometrski cesti med sarajevsko provinco in prestolnico je kar deset črpalk, cene

goriv pa so povsod enake. Po zakonu bi se lahko razlikovale, a cenik postavljajo "naftaši" skupaj znotraj naftnega združenja. Javna tajna je, da nekateri uvažajo goriva ilegalno in ne plačujejo davkov, tako da se jim ta posel vendarle izplača.

Promet v mestu je urejen, po infrastrukturi, ki je namenjena tramvaju, ostalim vozilom ni dovoljeno voziti. Izven mesta se človek kaj hitro znajde na lokalni cesti, avtocest je le nekaj kilometrov okoli prestolnice. Čeprav po lokalnih cestah ne moremo potovati hitro, pa imajo takšne razmere tudi prednost: dodobra si lahko ogledamo okoliške vasice in uredimo vtise.

Cerkveni miks privablja pogled

Po neuradnih podatkih naj bi bilo v Sarajevu okoli pol milijona prebivalcev. Večina jih je muslimanov, izvem. Tako so tudi džamije tiste, ki jih je moč občudovati poleg mnogih drugih cerkva. Sprehodim se po Titovi ulici, ki preide v ulico stojnic, ki se šibijo pod težo izjemno zanimivih barvitih, svetlečih izdelkov, rut, nakita, torbic, spominkov, pa za nas morda nekoliko nostalgčnih kavni džezevic, in pelje do glavnega trga (Barščaršija), kjer samuje Sebilj, spomenik iz leta 1753, ki je ena najbolj karakterističnih točk v Sarajevu. Tu zagledam atraktivno stavbo mestne tržnice, čudovito sarajevsko katedralo,

Sebilj iz leta 1753 – mesto premnogih srečanj

veliko pravoslavno cerkev in Čekrekčijino džamijo iz leta 1525. Le nekaj minut hoda me loči od evangeličanske cerkve na levem bregu reke Miljacke, ki obdaja Sarajevo. Če bi želeli opazovati arhitekturne lepote, si velja vzeti čas še za narodni muzej iz časa avstro-ogrske vladavine in za skupščino, ki jo trenutno obnavljajo. Sarajevčani so ponosni tudi na svoj športno-kulturni center Skenderija iz leta 1969, njihovo univerzitetno življenje pa je našlo mesto v nekdanjih kasarniških prostorih.

Vse več mladih se odloča za študij, od smeri pa prevladujeta pravo in ekonomija. Mnogo jih

Pogled z glavnega trga proti Sebilju

Sarajevska katedrala je bila zgrajena leta 1889, stoji pa na mestu, kjer so imeli štab janičarji

nadaljuje tudi s podiplomskimi programi, menda pa pogrešajo mlade tehnične kadre.

Mestni utrip z močnim učinkom

Podoba mesta se lepo sklada z utripom, ki poganja življenje v njem. Mestne ulice so na nedeljsko popoldne, dan po sarajevskem filmskem festivalu, polne mladih, malo manj mladih domačinov in turistov. Na ulici slišim tudi slovenske besede. Pravo presenečenje je bilo srečanje s prodajalcem sladoleada, ki je ob odgovoru na vprašanje, od kod sem, dejal: "A iz Ljubljane? No, želite gospodična, kaj vam lahko ponudim?" Njegov stric peče burek na Miklošičevi, mi je še dejal ...

Kje drugje bi mrgolelo "burekarn" in "čevapčičarn", če ne v Sarajevu? Tu izvem tudi, da je burek le mesni, vsi ostali pa se imenujejo po nadevu. Tako je tisto, kar pri nas imenujejo sirov burek, pravzaprav sirova pita ali sirnica, burek s špinačo je zeljanica. Tu tudi vidim, da ima pitje kave drugačen pomen kot v Ljubljani. "Ko te nekdo povabi na kavo, piješ vse drugo kot kavo, tudi naješ se lahko," pravi Sandra. A pravo pitje kave pomeni, da si iz džezvice nalivamo pravo turško kavo in ne tiste iz kavnega avtomata, da jo srkamo počasi in z užitkom.

Nekaj kilometrov do nebes

Ta navada seveda sega tudi v vasi. V Fojnici, občini približno 40 kilometrov iz prestolnice, kjer se je ponovno rodil zdraviliški turizem, so natakarji kar naprej hodili okoli gostov s termovko kave. Enako sem doživela na kmečkem turizmu ob Prokoškem jezeru, ki ni prav veliko oddaljen od Fojnice, čeprav je zaradi cest vožnja dolga slabo uro. Sem med drugim v

K sirnici in zeljanici gre kislno mleko

fojniškem hotelu organizirajo izlete. Tam je gospodinja Zumra kar stala ob mizi in čakala, da smo izpraznili kavne skodelice, da jih je lahko ponovno napolnila. Prav tako ne morem mimo njenih kuharskih spretnosti; za predjed sta nam z možem postregla s sirnico in zeljanico ter kislim mlekom, glavna jed se je imenovala hače, gre pa za krompir, ki se skupaj s teletino in papriko kuha v juhi, a ne na štedilniku, temveč v žarečem pepelu. Čas priprave je menda krajši, kot bi bil na štedil-

niku. Seveda radodarni bosanski gostitelji ne pozabljajo niti na domačo slivovko!

To pa ni vzrok nebeškega počutja ob Prokoškem jezeru. Nebeško v konkretnem primeru označuje občutenje, ki človeka prevzame takoj ob pogledu na majhno vas ob mirnem jezeru z nekaj deset prebivalci, ki poleti počiva na mehki zeleni preprogi, na kateri lagodno preživljajo čas krave, ovce in nekaj psov. Pozimi spi odrezana od materialistično usmerjenega sveta, njeni skromni prebivalci pa se preživljajo z zimskimi zalogami hrane. Vsakomur se morda ne sliši vablji-

Prokoško jezero – vas, ki počiva pozimi in poleti

vo, a ob mojem obisku je cel avtobus – več kot dvajset mladih prišlekov nas je bilo – zavzdihnil in nekateri so takoj izrazili željo, da bi tu preživljali počitniške dni, morda celo pokoj. Edina stvar, ki tu družijo sosede, je džamija – prav tako iz lesa in prav tako skromna kot njihove hiše.

Mali nogometaši gredo naprej

Tako v vasi Prokoško jezero, kjer nimajo nogometnega igrišča, kot tudi v drugih malih krajih je videti male nogometaše. Nekateri izmed dečkov, starih deset let, kakšno leto več ali manj, so bili tudi stilsko urejeni – široke kratke hlače in z želejem oblikovane pričeske. Pravo veselje jim je bilo vrniti nasmeh in pomahati nazaj! Mladostna razigranost je pravo nasprotje številnim skromnim grobovom umrlih v vojni, ki smo jih vedli ob poti. Imena pokopanih so zapisana tako jasno, da jih človek brez težav prebere in jih skuša v mislih v znak spoštovanja vsaj enkrat ponoviti.

A čeravno Sarajevo okreva z modernizacijo in vnovičnim prebujanjem, je pred državo še veliko dela. Kot sem izvedela, napredek še vedno vodi politika in ne ekonomija. Veliko besed pade tudi na račun korupcije. Velja omeniti še kompleksnost sistema, ki vlada v državi, ki je razdeljena na dve entiteti, Federacijo BiH in Republiko Srbsko, in ima okoli štiri milijone prebivalcev. Večji del, 51-odstotni, predstavlja Federacija BiH, kjer živijo Bošnjaki in Hrvatje, na 49-odstotnem delu ozemlja države, v Republiki Srbski pa živijo Srbi. Tako obstajajo trije nivoji ministrstev, in sicer na državni ravni, sledijo ministrstva na nivoju entitet, tem pa ministrstva na nivoju kantonov. Mimogrede velja še omeniti, da je najbogatejši med kantoni prav sarajevski. Vse višje so tudi cene stanovanj; za kvadratni meter v centru prestolnice je treba danes odšteti že okoli 2000 evrov. Povprečna plača znaša okoli 400 evrov, še vedno pa je v okolici Sarajeva opaziti ogromne hiše; manjših, enodružinskih ni nikjer. "To je zato, ker Bosanci zidamo še za svoje otroke. In če je sosed svojo hišo nadgradil z nadstropjem, jo mora drugi sosed nadgraditi z dvema," mi slikovito razloži Sandra.

Beograd ...

Levo Kalemegdanski park, desno Beogradčanka – nekdanj med najvišjimi v Srbiji

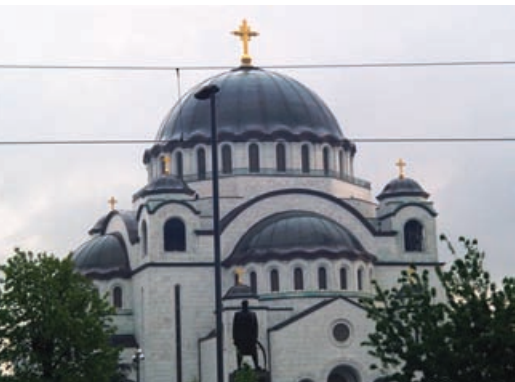
Beograd – gostoljuben, a nestrpen, živahen, a hkrati žalosten

Beograščani so izjemno prijazni in gostoljubni; o tem slišim, berem in tako tudi začutim. Med njimi pa so tudi temperamentne množice, ki jim demonstracije in občasni nemiri niso tuji, izvem. Prileten znanec Dragan, ki se mi je dobrohotno ponudil za vodiča po veličastnem in zgodovinsko bogatem mestu, pravi, da so med prebivalstvom ekstremne razlike. Medtem ko nekateri mrzlično stremijo k EU, želijo drugi čim dlje od nje. "Tu je vse politično obarvano," pravi moj vodič.

V Beogradu, katerega zametki so v obliki manjših naselij nastali v 4. tisočletju pr. n. št., politične oziroma vojaške korenine segajo zares globoko. Njegova sicer zavidljiva lega – leži na križišču kopenskih in vodnih poti, ob ustju Save in Donave – je mestu prinesla tako prednosti kakor tudi nemalo težav. V času Rimskega cesarstva so mesto, nekdanji keltski Singidunum, napadali Huni, Goti in Obri, kasneje so ga želeli imeti bolgarski, ogrski in turški osvajalci, dokler ga niso leta 1867 s priznanjem srbske neodvisnosti in predajo mestnih ključev knezu Mihailu Obrenoviću na Kalemegdanu prevzeli Srbi od Turkov, ki so vladali od 16. stoletja. Zgodile so se vojne: prva in druga svetovna, nazadnje je Nato bombardiral mesto v letu 1999. Spomin na slednje pa še danes živi, saj nekatere izmed bombardiranih stavb (nekatera ministrstva, radio-televizijska hiša, stavba centralnega komiteja ...) še vedno čakajo obnovo.

Pozdrav mesta

Ko sem sedela v taksiju, katerega voznik je pri 120 na uro po avtocesti prehitel prav vsa vozila, kar ima verjetno tudi opraviti s tem, da je med njimi

Spomenik Karađorđu, zadaj Hram sv. Sava

so današnji Srbi precej nereligiozni, sicer pa se delijo na kristjane, pravoslavce, muslimane ... Na tem mestu velja omeniti eno največjih krščanskih cerkva na svetu, to je hram sv. Sava, katerega načrtovanje in gradnja sta trajala skoraj vse 20. stoletje. Najpomembnejši kulturno-zgodovinski kompleks pa je park Kalemegdan z Beograjsko trdnjavo. Na Kalemegdanu so v času Turkov potekali srditi boji, danes pa se ga drži sloves mesta za sprostitvev. V njem se zbirajo stari in mladi; možje šahirajo, ženske se pomenkujejo, parčki posedajo po klopcah, družine se zabavajo ob otroškem vrtiljaku in igralih, turisti se sprehajajo in opazujejo to sprostitveno idilo ... V parku Kalemegdan ne očarata le cvetje in zelenje, ampak tudi številne zgodovinske zapuščine; od kipa Zmagovalec, spomenika v zahvalo Franciji, ki ga je skupina mladih pokrila s črno zastavo, ko je Francija priznala neodvisnost Kosova, do astronomskega observatorija, fontane Borba, mavzoleja Damad Ali-pašino, ene prvih ur in rimskega vodnjaka ...

Kalemegdan

Življenjski utrip na "ful"!

Tako za mlade kot za malo manj mlade je utrip življenja na najbolj znani in najstarejši beograjski ulici, Knez Mihailovi, ki vodi do Kalemegdana, izjemen. Menda je bil prav na tej poti, ki danes združuje poslovno, kulturno, gostinsko in trgovsko življenje, center Singidunuma že v času Rimljanov. Nasploh velja Beograd za eno najživahnjej-

ših mest daleč naokoli. Kot mi je zatrdil Dragan, utrip mesta ob treh popoldne ni nič v primerjavi s tistim ob treh zjutraj. Zabavi so namenjene tudi rečne ladjice, ki jih za plovbo ob ritmu glasbe najamejo tako domačini kot turisti. Iz lokalov menda ne priganjajo niti najmanj vztrajnih, veselje za kadilce pa je zagotovo dovoljenje za kajenje, ki velja povsod. Moram pa priznati, da me je motilo, ko sem si v hotelski restavraciji naložila zajtrk na krožnik in še preden sem se ga lotila, je gospa za sosednjo mizo prižgala prvo cigareto. In nato še drugo ... Tretje – če je ta bila – nisem dočakala.

Na "ful", bi lahko rekla, se zdi v Beogradu tudi cestni promet. Tripasovnice, ki objemajo mesto, še zdaleč niso dovolj. Glede na impulziven način vožnje meščanov v jutranji in popoldanski prometni konici pa me preseneča, da poleg nenehnega hupanja ni slišati tudi več siren. Nasprotje živahnosti, tako na cesti, na mestnih ulicah kot v parkih, pa je žalost, ki spremlja revščino. Mesto se resda ponekod bohota s takšnim in drugačnim bliščem, spet drugod pa človek trči ob stavbe in ceste, ki kličejo po obnovi, zazna slabše oblečene ljudi, ki se drenjajo na starem avtobusu, in začuti poglede psičkov, ki so sami svoji gospodarji.

Pogled na Beograjsko trdnjavo

Življenje v Beogradu

Živila se mi niso zdela draga, čeprav naj bi bile v zadnjih mesecih preteklega leta cene osnovnih življenjskih potrebščin višje kot v Nemčiji. Tudi

V parku so tudi vedno zanimive stojnice z blagom za turiste

taksiji in javni prevoz je cenejši kot pri nas. Medtem ko se za mesečni najem, recimo v višini 250 evrov, že najde dvosobno stanovanje, pa so cene nepremičnin že veliko višje. V novem Beogradu, kjer se intenzivno gradijo nepremičnine predvsem za poslovne namene, je cena kvadratnega metra tudi 4000 evrov, mi pove Dragan. O vrednosti vil, nekdanj v lasti visokih politikov, kot sta bila Josip Broz Tito in Slobodan Milošević, pa sploh ne gre

razpravljati. Omeniti velja zgolj to, da se te vile nahajajo v prav prijaznem delu mesta, katerega utrip je zaradi svoje odmaknjenosti od strogega centra nekoliko počasnejši ... Ne pa tudi manj napet. Ko sem namreč želela fotografirati Karadžićevo vilo, je izza ograje hipoma pokukala glava, tako da sem jo brž ucvrla naprej. Ko sem zapuščala ulico eminentnih vil, pa sem imela bližnje srečanje še z intervencijskim vozilom, ki je hitel v smer, od koder sem prišla, sovoznik pa je krilil z rokami skozi okno, da smo se vsi mimoidoči razbežali. Zanimivo, ni kaj! Kot vse prestolnice tudi ta ni imuna na kriminal, predvsem na kraje. Nedavno nazaj pa je dobila tudi prvi zavod za zdravljenje odvisnosti od alkohola, drog in iger na srečo.

Srbska skupščina

Nazaj h kulturi

Beograd nikakor ne more ubežati svoji zgodovini. Ta je menda prežela tudi ljudi. "Posebej politike, ki bi morali narodu ponuditi svetlo prihodnost, ne pa ga držati v preteklosti", je kritičen kolega Dragan, ki je kot mnogi drugi v pričakovanju majskih volitev. Na Cesti Kneza Miloša, na kateri so tudi kioski s hitro hrano, ki nosijo isto ime, so posute številne zgradbe različnih državnih institucij; med Trgom Nikola Pašića in glavno pošto pa je vredno postati ob lični stavbi Skupščine Srbije in Črne gore. Nasproti ji stojita rezidenci Obrenovićev in Karađorđevićev. Še dlje v zgodovino mesta pa je moč stopiti v številnih muzejih; med njimi so mestni in nacionalni muzej iz leta 1844, vojaški muzej z več kot 25.000 eksponati, več kot 200 eksponatov je razstavljenih tudi v letalskem muzeju, v muzeju Nikole Tesla pa hranijo celo žaro z njegovim pepelom. Med številnimi muzeji velja izpostaviti še muzej afriške umetnosti. Skorajda muzejsko pa lahko na obiskovalca deluje tudi sprehod po mestu, posebej če je deležen pogleda iz daljave na nekdanji obrambni kompleks – že omenjeno Beograjsko trdnjavo na Kalemegdanu.

Spomin na vojno

Za domov pa prijeten spomin in eurokrem

Čprav vreme v času mojega obiska središča nekdanje Jugoslavije ni bilo naklonjeno, saj je bilo deževno in hladno, sem domov odnesla vtis, da je mesto na splošno prijeto. V potovalko pa sem zapakirala tudi Takove izdelke – namaz Eurokrem, Eurokrem maxi in mini blok čokoladic. Vmes so mesto našle še Banatove, Zvečeve in Pionirjeve čokolade, ki jih pri nas ni več v prodaji. Upam, da bodo zaloge ostale do prihodnjic, ko se spet vrnem!

Mestna trdnjava

Skopje ...

Skopje – mesto z grajsko trdnjavo, palačo CIE in z največjim križem na svetu

Skopje nudi dom približno milijonu prebivalcev – točna številka ni znana –, še en milijon pa jih je razkropljenih po ostalem delu Makedonije. Dežela je že leta in leta – pravzaprav kar stoletja – v nezavidljivem položaju: enkrat so jih napadli in za 500 let okupirali Turki oziroma Otomani (l. 1392), drugič so vanjo vkorakali nacistični Bolgari (II. svetovna vojna), tretjič se je zgodil potres (l. 1963), četrtič se je znašla pred posameznimi napadi albanske manjšine ... Danes se država in njena prestolnica pospešeno razvijata in optimistično zreta proti Evropski uniji, ki se ji želi priključiti, kot tudi druge balkanske države. A Makedonija ima vsaj eno veliko oviro na tej poti: sosedna Grčija želi, da prej spremeni ime.

Albanski del Skopja spominja na sarajevsko Barščaršijo, v ozadju na hribu največji križ na svetu

Koliko ljudi natanko živi v glavnem mestu? Koliko je pravoslavcev in koliko muslimanov v državi? Koliko je nezaposlenih? Lahko bi rekli, da je s statistikami v Makedoniji križ. Pri tem seveda ne mislimo le na največji križ na svetu, ki ponoči žari nad mestom, sega pa 76 metrov v višino. "Križ so postavili v začetku 21. stoletja, da bi pokazali, da je Makedonija pravoslavna država," mi pove domačin in prijatelj Milan. Verjetno zato, da bi jasno pokazali tudi, da niso muslimanska država, pomislim. Pri tem se spomnim, kako ponosni so tudi na misijonarko mati Terezo, ki se je v Skopju rodila leta 1910.

Hiša mati Tereze, v ospredju pa sodobni skopski dekleti

tudi del prestolnice, ki spominja bolj na sarajevsko Barščaršijo: ozke uličice, kjer se bleščijo številne prodajalne z zlatom in srebrom, pa vodijo v smeri pravega mini bazarja, kjer je mogoče kupiti dobesedno vse.

Albanci imajo sicer svoje predstavnike tudi v vladi in parlamentu, na zahodnem delu države pa imajo tudi povsem albanska naselja, kjer na drogovih ob cesti visijo albanske zastave. "Po ustavi smo namreč vsi enakopravni," prida Milan.

Tako je povsem albanski

Med Beogradom in Atenami

Skopje se sicer nahaja na severu države in na polovici poti med Atenami in Beogradom, kar naj bi predstavljalo kar središče Balkana. Tudi reka Vardar, ki teče skozi mesto, se nadaljuje naprej v Grčijo. In prav v Grčijo, še raje pa v sosednjo Bolgarijo hodijo dopustovat Makedonci; tisti, ki se ne zapeljejo kar do domačega Ohrida na jugozahod države, seveda. Ohrid je sicer sedmo največje makedonsko mesto, ki leži na vzhodni obali Ohridskega jezera. V času Jugoslavije izjemno prestižna lokacija je še vedno priljubljena turistična točka, zanimiva tudi zaradi 365 cerkva.

Omeniti velja, da je Ohrid pobrateno mesto z našim Ptujem, saj ju povezuje visoka starost – Ohrid je menda celo najstarejše mesto v Evropi –, kultura in jezeri, čeprav je Ohridsko znatno večje od Ptujskega. Ohridsko jezero pa je zanimivo tudi zaradi svoje globine; dosega kar 270 metrov, zaradi česar je drugo najgloblje jezero v Evropi. Šibkejša plat izle-

Skopski ribiči lovijo kar v reki Vardar

ta na Ohrid je dolga pot, ki sicer ni toliko oddaljen po kilometrih, saj jih je iz Skopja nekaj več kot 200, vendar do tja vodi ovinkasta regionalna cesta. Za razliko od te ceste pa je bil pred kratkim odprt avtocestni obroč okoli Skopja, kar bo verjetno prispevalo tudi k večji atraktivnosti mesta za tuje družbe.

Makedonija kliče po tujih investicijah

Makedonija je tujim investitorjem izjemno zanimiva tudi zato, ker se, podobno kot Albanija, trudi zagotoviti kar se da prijazno poslovno okolje. Poslovno svetovanje je na voljo tudi brezplačno, komercialne banke pa nudijo kreditiranje preko Evropske banke za obnovo in razvoj. Financirajo predvsem projekte energetske učinkovitosti, kjer ima Makedonija zaradi starih tehnologij v industrijskem sektorju in energetiki ter zaradi starih stanovanj in gospodinjstev aparatov v gospodinjstev sektorju izjemne potenciale. Potenciala pa ima tudi na področju izkoriščanja sončne energije, saj je izjemno osončena država. Poletni temperature včasih tudi presežejo 40 stopinj Celzija. Poleg tega država nudi precej visoke odkupne cene za električno energijo, proizvedeno iz obnovljivih virov energije. A kljub temu proizvodnja elektrike v Makedoniji temelji na premogu in termoenergetskih blokkih, narašča pa tudi uvoz.

Razlog za to je tudi v tem, da je samo v zadnjem letu kakšnih 20.000 gospodinjstev, priključenih na toplovodni sistem, prešlo na ogrevanje z elektriko, saj je Toplifikacija Moste nekajkrat podražila cene toplotne energije. Tako je Milanova družina, denimo, predlani za ogrevanje plačevala približno 65 evrov mesečno, lani, ko so prešli na ogrevanje na elektriko, pa so za energijo plačevali le po 50 evrov mesečno, v kar je vključena tudi raba elektrike za druge namene.

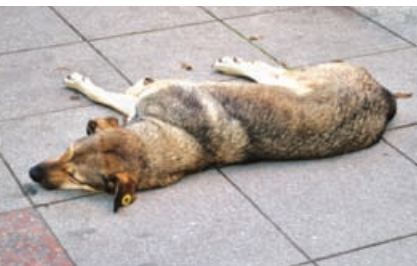

V albanskem delu Skopja je najti tudi še kakšno staro brivnico

"Makedonci ljubimo Slovence!"

Tako mi v smehu pravi Milan in to takoj utemelji s tem, da skušajo makedonski politiki IZ Slovenije v svoje okolje prenesti vsako stvar, ki se jim zdi primer dobre prakse. Tako jim je, denimo, na področju zdravstva svetoval Slovenec, reforma pa je šla v smeri privatizacije zdravstva. Da je poslovnih stikov med državama vse več, zadnja leta skrbi tudi Skopski sejem, ki je v lasti slovenskega podjetja, ta pa se tako pogosto znajde v vlogi posrednika "business to business" srečanj.

Da so morda res nekako navdušeni nad Slovenci, mi potrdi tudi obisk restavracij ali pa trgovin, kjer pade vprašanje, od kod prihajam. (Dopuščam seveda tudi možnost, da želijo z navdušenjem le prodati svoje izdelke oziroma storitve.) Pri tem velja omeniti neverjetno dobro hrano, ki jo lahko človek okusi v Makedoniji. Čeprav so Makedonci – kot vsi ostali Balkanci – izjemni mesojedci, pa znajo pripraviti izredno dobre zelenjavne jedi s pristnim, polnim okusom, kar velja tudi za sadje. Zato je toliko bolj žalostno, da je denimo letošnje grozdje ostalo nepobrano in vinogradi skorajda zapuščeni, saj se vinogradnikom zaradi slabih odkupnih cen ni splačalo pobrati svojega pridelka.

Po Skopju se na žalost potepa tudi veliko potepuških psičkov, ki so sicer sterilizirani oz. kastrirani in označeni – s priponko na uhlju - da so zdravi

Da so Makedonci naklonjeni Slovencem, potrjuje tudi nočna prigoda kolega, ki si je s prijateljem prizadeval najti kak odprt lokal, kjer bi lahko nadaljevala zabavo po 4. uri zjutraj. Pot ju je zanesla mimo policistov, ki so jima ponudili, da ju kar odpeljejo v lokal, ki naj bi bil odprt. A ker je bil tudi ta zaprt, so ju pripeljali nazaj do hotela. Prijazno, ni kaj!

Bogata zgodovina in obetajoča prihodnost

Po tem, ko so leta 1392 v Skopje vkorakali Turki, je dežela pol tisočletja preživela pod otomansko vladavino. V začetku 20. stoletja, v prvi balkan-

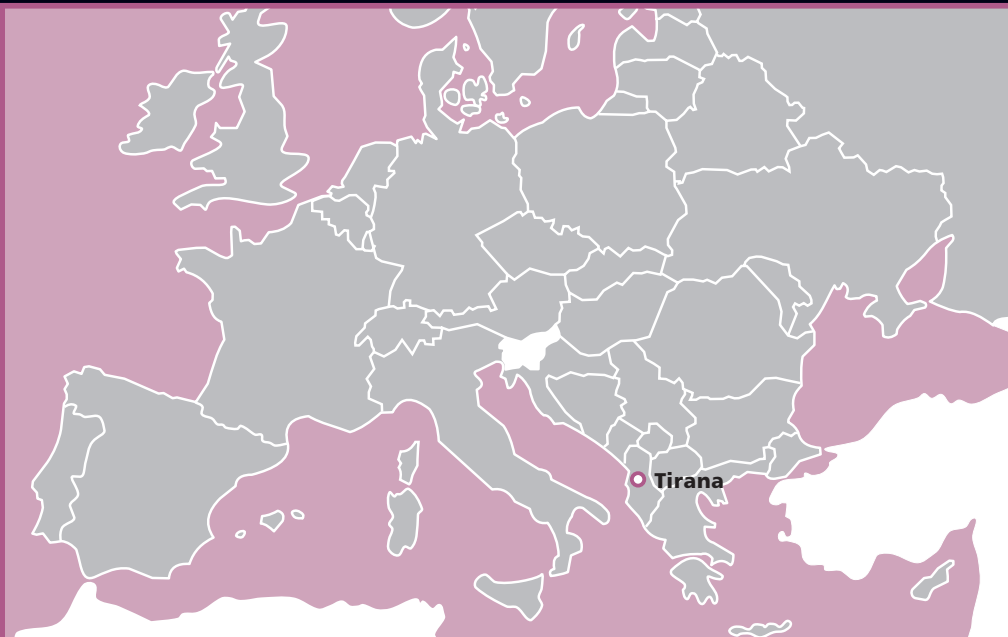
ski vojni, so se pod težo albanskih in srbskih upornikov Turki umaknili. Oblast so za nekaj časa pridobili Srbi, v prvi svetovni vojni je pripadla Bolgarom, nato Kraljevini SHS in zopet Bolgarom v drugi svetovni vojni. Ko so bili tudi Bolgari pregnani, je Makedonija postala del velike Jugoslavije. Po njenem razpadu so v mestu intervenirali vojaki Nato, kljub temu pa so se še v začetku 21. stoletja zgodili interni konflikti med Makedonci in albansko manjšino. Vse navedeno govori o dolgem obdobju podrejenosti, toda mesto je seveda v vsem tem času tudi pridobivalo; v otomanskih časih so med drugim zrastle številne mošeje, v času bolgarske okupacije pa nacionalni teater, knjižnica in muzej. Nekje vmes, leta 1963, je Skopje prizadel močan potres, ki je uničil okoli 80 odstotkov prestolnice.

Danes so skopske ulice povsem moderne, s sodobnimi trgovinicami in prijetnimi gostinskimi lokali. Ljudje so sproščeni in prijazni, vse več je tudi višje izobraženih. Univerza Cirila in Metoda ima namreč danes že več kot dvajset fakultet; ko je bila leta 1949 ustanovljena, je imela le tri. Žal pa je še vedno težko najti delo. Tako ga po letu dni, odkar je diplomiral iz okoljskega inženiringa, išče tudi Milan; več pa je potemtakem sive ekonomije in dela na črno. Posledica takšnega stanja je tudi t. i. beg možganov, vendar so ljudje, kot pravi moj sogovornik, optimistični in vztrajni. Prihodnost vidijo v približevanju Evropski uniji, ki jim že danes namenja pomoč za krepitev nacionalnega gospodarstva. Prisotna pa ni le evropska, ampak tudi ameriška sfera, saj se prav v Skopju nahaja stavba ameriške obveščevalne agencije CIA.

Pogled na ameriško obveščevalno agencijo

Najboljši pogled na njen objekt ponuja mestna trdnjava, ki si jo je v mestu zagotovo potrebno ogledati. Prav tako si velja ogledati hišo matere Tereze in železniško postajo, kjer ura še vedno kaže 5.17 zjutraj – na čas, ko se je zgodil uničujoč potres. Priporočam pa tudi obisk modernega dela mesta, kjer je mogoče spiti dobro kavo in se prepričati, kako zelo urejena so skopska dekleta.

Tirana ...

Odvržene smeti na eni in lepa Lana na drugi strani

Tirana – prestolnica, ki jo ljubiš ali vzljubiš

"Albanija – dežela, ki jo je treba ljubiti!" Tako je navajal turistični vodič, ki mi je prišel v roke, preden sem se podala v to državo. In res: kako ne bi mogel človek vzljubiti te dežele, ki je le malenkost večja od naše, z bogato zgodovino, razgibano pokrajino, antičnimi mesteci, živahno kulturo in iskrenimi ljudmi? Podobno naj bi veljalo tudi za njeno glavno mesto, Tirano.

Pred vsakim potovanjem me vselej zanima, v kakšno državo se podajam. Kje leži, kakšna je tam klima, kakšen je življenjski standard, religija in navsezadnje, koliko je večja od Slovenije po površini in koliko po prebivalstvu. No, tokrat sem bila nekoliko presenečena, kajti Albanija ni prav veliko večja; njena površina je 28.748 kvadratnih kilometrov, velikost Slovenije pa 20.256 km²; prebivalcev pa ima 3,15 milijona. Ob spuščanju proti tiranskemu letališču me je pozdravilo Jadransko morje, čeprav se čudovite albanske plaže raztezajo vse do Jonskega morja na jugu.

Hiter in hkrati počasen utrip

Turizem pa je menda tudi drugo najbolj perspektivno področje za investitorje v Albaniji, ki se ponaša z izjemno vodnatostjo. S sosednjo Makedonijo si deli tudi največje jezero na Balkanu, Ohridsko jezero. Prav tako je država gorata, pogozdena, po deželi rasejo olive, agrumi in tudi vinogradi. Ko beseda nanese na perspektivna področja, je na prvem mestu energetika. Albanija kar hrepeni po tujem kapitalu. V sektorju namreč ni bilo pomembnih investicij že dvajset let. Posledica tega je, da je država, ki sicer skoraj v celoti električno energijo proizvaja iz hidroenergije, še vedno skoraj 35-odstotno odvisna od uvoza elektrike, zato izpadi elektrike niso redkost.

Pogled na revno tiransko predmestje ...

Tirančan Ardi mi je stanje razvoja ponazoril s kančkom ironije: "Sodoben Albanec drži v eni roki mobilni telefon, v drugi pa svečo."

Sicer obiskovalcu res ne uide, da je Tirana, 800.000-glava prestolnica, v pospešenem razvoju in zato polna kontrastov. Na eni strani je videti revne bloke, stare mercedese, potepuške pse, na drugi pa se gradijo poslovne

hiše, bleščijo se napisi svetovnih blagovnih znamk, nekdam stare sive hiše so danes preoblečene v pisane fasade. Iz sodobnega poslovnega dela mesta, kjer ljudi poganja hiter tempo, človek mimogrede zaide v uličice, kjer se prodajajo oblačila, cigarete in mobiteli kar na cesti, meščani pa se tu zdijo zelo sproščeni. Ni težko ujeti, da moške zelo odkrito pogledujejo za predstavnicami ženskega spola, ki so, mimogrede, izjemno urejene, ob pohajkovanju po mestu pa ni težko ujeti sladkih vonjav parfumov, ki se vijejo za njimi.

... in pisane stare bloke.

Okoljska (ne)ozaveščenost

Tiranski promet zasluži stavek zase. Podobno kot v Istanbulu so tudi tu vozniški radi videni in slišani, hupe se oglašajo tudi takrat, ko promet usmerjajo prometni policisti. Ti promet usmerjajo v skoraj vseh večjih križiščih in to kljub delujočim semaforjem. Zanimivo pa je bilo videti ne le enega prometnika, ki je usmerjal promet, medtem ko je klepetal po mobilnem telefonu. Mimogrede velja omeniti, da je mobilne telefone moč kupiti tudi kar na cesti od uličnih prodajalcev. Tako tudi športne copate, spodnje perilo, obeske za ključe, kakšno orodje in še bi našli uporabnih reči. Policisti se

na takšne prodajalce sploh ne ozirajo. Naj se še nekoliko vrnem k mestnemu prometu.... Ta je precej "težak" za človeka, navajenega Ljubljane, predvsem zaradi izpušnih plinov, ki prihajajo iz tisočih starih avtomobilov, med katerimi prevladujejo mercedesi. Po eni strani je videti, da se mesto trudi za izboljšanje podoobe: na ulicah, pločnikih in ob reki Lani je polno komunalnih delavcev in delavk, ki pometajo in pobirajo smeti. Vendar na drugi strani lahko opazimo vreče smeti, odvržene v Lano, in odpadke na tleh. Tudi na poti iz mesta človeka užalosti pogled na povožene kužke in mucke. Ne da bi jih bilo tako očitno več kot pri nas, vendar pa so verjetno to pretežno potepuške živali, za katere nikomur ni mar, in njihova trupelca trohniijo kar ob cesti ...

Barvite tiranske stolpnice

Pospešen razvoj preseneča tudi domačine

Kot mi je povedala Eda, ki se je lansko jesen vrnila v rodno deželo po sedmih letih študija v Italiji, je bila ob prihodu domov presenečena. Albanija se je zelo razvila in hitro stopa naproti zahodnoevropskim državam. Mladim je najpomembneje, kot pravi, da službe ni težko dobiti, sploh če je človek pripravljen delati in predvsem če ima tudi izobrazbo. Eda dodaja, da gospodarstvo in javna uprava pograbitata vsakega perspektivnega človeka. Po njenih besedah tudi ni težko "ujeti" kakšnih 800 evrov plače, medtem ko naj bi povprečna plača znašala okoli 300 evrov. Zanimiv pa je podatek, da trenutno kar 25.000 albanskih študentov študira v tujini in v državi močno računajo na to, da bodo ti ljudje doprinesli k razvoju. "Ljudje se vračajo domov ne le zaradi ljubezni do dežele," pojasnjuje Eda. "Dokler si študent, ni težko bivati v drugi državi, ko pa statusa ni več, je tudi bivanje težje."

Narodni heroj Skanderbeg

Zanimivo je tudi, kot sem slišala govoriti albanskega uradnika, da Albanija s sosednjim Kosovom, Makedonijo in Črno goro predstavlja skupnost, v kateri kar 70 odstotkov ljudi govori albansko. Območje ima zelo pestro zgodovino. Stoletja je bila Albanija točka, kjer so se srečevale kulture, od Ilirov do Grkov, Rimljanov, Bizantincev in Turkov. Po tem ko so si Rimljani podjarmili Ilire, je tudi Rimsko cesarstvo nadomestilo Bizantinsko, v 7. stoletju pa so na območje prišli Grki.

Mnogo kasneje, ko je minilo tudi mnogo vpadov drugih ljudstev, je bila leta 1344 Albanija priključena Srbiji, nekaj desetletij kasneje pa so v celotni regiji zavladali Turki. Proti njim se je uspešno boril Albanec Skanderbeg, ki dobil je 25 bitk, pa vendar je bila po njegovi smrti Albanija še 400 let pod Otomanskim cesarstvom. Kipi v čast Skanderbegu stojijo sredi Tirane in na več drugih mestih v Albaniji pa v Skopju, Prištini in celo v Rimu.

V Albaniji so ostale tri religije: krščanska, muslimanska in celo ortodoksna. To je še posebej zanimivo, če upoštevamo, da je bila Albanija v času komunizma edina formalno razglašena ateistična država. No, danes jo krasijo tako cerkve kot mošeje, po politični plati pa jo vodi demokratska stranka. Ko govorijo o prihodnosti svoje države, Albanci ne pozabijo omeniti, da so blizu vstopu v Evropsko unijo, v kratkem pa bo vstopila tudi v zvezo Nato.

Turizem viša svojo raven

Omeniti velja, da je mnogo hotelov v Albaniji registriranih pri ministrstvu, pristojnemu za turizem, pri čemer pa

Albanija je bila v obdobju 1967-1990 edina uradno ateistična država

morajo dosegati določene standarde. Turisti lahko uživajo tudi v bogati albanški kulinariki; ta združuje azijske, turške in evropske okuse. Tradicionalna albanška pijača, ki je ni mogoče zgrešiti, se imenuje raki. Gre za žganje iz grozdja, iz katerega pridelujejo tudi vina. Mnogo mednarodnih nagrad naj bi požel tudi konjak, imenovan po omenjenemu narodnemu junaku Skanderbegu. In ne le

V kavarnah je videti pretežno moške

kava, tudi biftek, kebab in podobna mesna hrana daje obiskovalcu vedeti, da se nahaja na jugovzhodu stare celine. Eda, zaposlena v mesnopredelovalni panogi, mi navrže, da je kar 80 odstotkov mesnih izdelkov proizvedenih v Albaniji, in tudi sicer naj bi bila omenjena industrija zelo močna in uspešna. Ko ji omenim, da sem sama vegetarijanka, se le nasmehne. To pa ne pomeni, da sem v Albaniji ostala lačna; sploh ne. Njihovo hrano namreč bogati raznovrstna zelenjava in sadje, pridelano v mediteranskem okolju. Z ribjimi specialitetami pa menda najraje razvajajo turiste v obalnih mestih.

Turizem se sicer pospešeno razvija tako ob jadranski in jonski obali kot tudi ob Ohridskem jezeru, vse bolj pa so obiskane tudi Albanske Alpe ter nacionalni parki. Teh je kar trinajst, izpostaviti pa velja Nacionalni park Dajti, ki se nahaja vzhodno od Tirane in obsega kar 3.300 hektarov, v njem pa "domujejo" številna tudi dve stoletji stara drevesa. Impresivnih 27.750 hektarov pa obsega Nacionalni park Prespa, kjer se srečujejo tri državne meje – albanska, makedonska in grška. V njem se nahaja tudi istoimensko jezero, ki leži južno od Ohridskega.

Albanija tako ponuja mnogo: pa naj bo to kmečki turizem, kjer so sobe na voljo že od 10 evrov na nočitev dalje, ali ogled prestolnice in njenih treh muzejev (muzej znanosti, umetnosti in muzej zgodovine) ali pa sproščanje na albanskem Mediteranu. Obiskovalec mora le najti tisto, kar mu najbolj ustreza.

Sofija ...

Sofija je kulturno zelo razgibana prestolnica

Sofija – prestolnica s čutnostjo

Mesto z javnimi mineralnimi vrelci, celo s turškim kopališčem, in s številnimi cerkvami različnih veroizpovedi, se uvršča med najstarejša evropska naselja. Mesto z rimskimi toplicami, šestnajstimi univerzami in številnimi kulturnimi znamenitostmi je hkrati pomembno gospodarsko in športno središče. Sofija.

Bolgarsko glavno mesto leži na zahodu države, ob vznožju 2300 metrov visoke gore Vitoše, na nadmorski višini 550 metrov in velja za najvišje ležečo evropsko prestolnico. Danes 1,2-milijonsko mesto, s čimer se uvršča na 14. mesto največjih v EU, obiskovalca očara z značilnim oljem vrtnic, ki ga lahko kupimo kot spominek in katerega vonj, vsaj po mojem mnenju, pooseblja to čutno mesto. Mesto z edinstveno raznolikostjo, ki pa se vendarle zliva v eno; mesto s svojo preprostostjo na eni in življenjskostjo na drugi strani.

Skozi Sofijo, poznano tudi kot *vrata Bolgarije*, saj skozi njo priteka večina bolgarskega prometa, je tekla že vojaška cesta rimskih legij in nato tudi carska pot, po kateri je potovala turška vojska. Območje naj bi bilo naseljeno že med letoma 8000 in 7000 pred našim štetjem, kar ga uvršča med najstarejša evropska naselja. V 7. stoletju pred našim štetjem so se tu naselili Serdi, kraj pa se je tako poimenoval Serdika. V 4. stoletju pred našim štetjem sta mestu kratek čas vladala Filip Makedonski in njegov sin Aleksander Veliki. Stoletje kasneje so Rimljani okrog naselbine zgradili obzidje, mesto

Javni mineralni vrelci – s toplo vodo seveda

Mesto s številnimi cerkvami in mošejami

je postalo središče Trakije, po vladarju Marku Ulpiju Trajanu pa je dobilo ime Ulpia Serdica. Od 3. stoletja dalje je bilo mesto središče Notranje Dacije, Slovani pa so vanj vkorakali šele v 6. stoletju, ko so po napadu Hunov mesto obnovili Bizantinci. Ti so mesto – poimenovali so ga Tradica – dobili nazaj v svoje roke po propadu prvega bolgarskega cesarstva, Bolgari pa so ga vnovič prevzeli konec 12. stoletja. Dve stoletji kasneje so naselje zavzeli Turki. Na oblasti so bili kar pet stoletij in v tem času se je Sofija namesto s trgovsko vlogo ponašala z vojaško. V začetku leta 1878 je bilo mesto osvobojeno turške oblasti. 4. aprila istega leta pa je Sofija – ime je mesto dobilo po cerkvi sv. Sofije, zgrajene v 6. stoletju – z le 11.000 prebivalci postala bolgarska prestolnica. V drugi svetovni vojni jo je močno poškodovalo bombardiranje, obnovili pa so jo z močnim sovjetskim pridihom.

Od spečih rimskih toplic do divje nočne scene

Najznačilnejša zgradba mestnega središča je katedrala Aleksander Nevski, največja sofijska cerkev, zgrajena v neobizantinskem slogu med letoma

Rimske toplice se zlivajo z mestom

1904 in 1912, in spomenik 200.000 ruskim vojakom, ki so izgubili življenje v boju za bolgarsko neodvisnost. Mesto bogatijo še številne druge cerkvice in mošeje, izpostaviti velja katedralo sv. Nedelje in rotundo sv. Jurija iz 4. stoletja, ki naj bi bila četrta najstarejša zgradba v Bolgariji. Dih jemlje turško kopališče, ki

naj bi ga v naslednjih letih prenovili in odprli kot turistično atrakcijo, zares osupljivo pa je videti tudi, kako se sodobno mesto lično zliva z ostanki rimskih toplic, na katere naletimo med sprehodom po parku, v mestnih podhodih in tudi nekaj metrov stran od mineralnega vrelnca, kjer meščani polnijo plastenke. Verjamejo namreč, da je ta topla voda, ki priteka iz podzemeljskih globin, zdravilna. Svojevrstno doživetje je sprehod skozi najpomembnejšo in tudi zelo živahno sofijško ulico Vitošo, ki sega do vznožja skoraj 2300 metrov visoke gore z istim imenom. Mimogrede pa minejo ure, če se obiskovalec nameni obiskati sofijske muzeje. Ponujajo se muzeji nacionalne zgodovine, vojaške zgodovine pa zgodovine Zemlje in človeštva, etnografski muzej, politehnični in arheološki muzej. Poleg zasebnih galerij so tu še mestna galerija, nacionalna galerija umetnosti in bolgarska galerija tujih umetnosti.

Ta evropska prestolnica, ki se ponaša s številnimi uglednimi univerzami, pa ima zelo živahen utrip tudi takrat, ko pade mrak. Nočno življenje se odvija v številnih nočnih klubih, pubih, veselo je tudi v tradicionalnih gostiščih z živo glasbo in folklornim plesom. Bolgari slednje zgledno ohranjajo in prav je tako, kajti poskočni in izjemno energični plesi v narodnih nošah poženejo kri po žilah celo gledalcem.

Najpomembnejša sofijška ulica Vitoša sega do vznožja skoraj 2300 metrov visoke gore z istim imenom

Obujanje nostalgije – sladkorne kocke in medene tablice

Ko človeka pot zanese v Sofijo, mora ta gotovo zaviti v restavracijo s tradicionalnimi jedmi. Bolgari imajo pestro kuhinjo, bogati pa jo predvsem raznolikost. Tako sem – pa čeprav vegetarijanka – okusila široko paleto kulinarčnih dobrot, od zelenjavnih zvitkov, mladega pečenega in zabel-

jenega krompirčka ter solat izjemnih okusov, v katerih pravzaprav sploh ne vem, kaj vse je bilo. Kolegi so seveda posegli še po mesnih dobrotah: postregli so jim s perutnino, teletino in divjačino, zaključili pa smo s smetanovim sirom s sladoledom, ki je bil prelit z medom.

Ko sem želela kupiti nekaj tipičnih bolgarskih sladkarij, mi je bolgarska kolegica Elitsa v roke takoj potisnila medeno tablico z mandeljni in sladkorne kocke, kakršne mi je občasno mama kupila kot otroku. Takrat sem smela pojedsti le eno kocko na vsake toliko, da ne bi prekomerna količina mletega sladkorja pustila posledic na mojih zobeh. No, tokrat sem si dala duška. Za stare čase!

Kot sem ugotovila tudi kasneje med sprehodom po odročnejših ulicah, pravzaprav številne ulice in utrip le-teh spominja na Ljubljano pred poldrugim desetletjem. V tistem hipu mi je bilo prijetno in domače pri srcu, vendar pa je kasneje ta občutek zameglila prijateljica, ki me je, ko sem dejala, da ima moja hotelska soba pogled na revnejši predel mesta, popravila, da je to bogatejši predel. Na eni strani torej vtis razvitega evropskega mesta, na drugi pa revnejša stanovanjska območja z veliko manj razsvetljave, kot smo je vajeni Ljubljančani. Elitsa je dodala, da Sofijčani upajo, da bodo v kratkem ceste posodobili s pomočjo sredstev evropskih skladov. Skratka: od EU si Bolgari obetajo precej. Na vprašanje, kako to, da se več mladih ne odloča za študij in bivanje v tujini, dobim odgovor, da ljubijo svojo deželo in so ji v večini zelo predani. Zelo si prizadevajo za napredovanje, ogromno mladih se odloča za študij, predvsem prava in ekonomije. Mimogrede, skorajda ni mladega Sofijčana, ki ne bi govoril angleško. V Sofiji je nezaposlenost bistveno nižja kot v ostalih delih države in ta naj bi še upadala.

Pa vendar lahko žalost človeka popade med obiskom tržnice, kjer med prodajalci sadja in zelenjave in pravimi branjevkami zagleda ljudi, ki kar po tleh razprostrejo svojo robo; prodajajo od čajne žličke do enega čevlja, majhne figurice in drugo šaro. Sama sem opazila tudi precej klateskih psičkov, za katere za zdaj še nimajo urejenih azilov, kot jih imamo v Sloveniji.

Olje vrtnic, ki pogreje spomin

Sofija – nekaj prometno križišče transevropskih poti

osebni avtomobilov naglo dviguje. K onesnaženosti seveda prispeva tudi industrija; v Sofiji se nahaja kar petina celotne bolgarske industrije. Industrijski sektor sestavlja preko 800 velikih obratov. Za nacionalno ekonomijo pomembni sektorji so še trgovina, transport in gradbeništvo. Gradnja in nepremičninski trg sta v Sofiji, ki je pomembno stičišče železniških in cestnih poti, v razcvetu.

Namesto spominkov, kot so magnetki, obeski za ključe in vse drugo, kar ima nacionalne motive, sem v Sofiji nakupila paket mini stekleničk z oljem vrtnic, ki služi kot parfum. In moram priznati – iz stekleničke, ki sem jo sama obdržala, se razdiši izjemno močan vonj. Vonj, ki ponazarja tisto pravo energijo in čutnost, ki se me je dotaknila v tej prijetni evropski prestolnici.

Spominki za turiste gredo za med

Bukarešta ...

Na romunskih ulicah domuje nešteto štirinožcev

Bukarešta – začinjena z ekstremi

Veliko sivih blokov in hiš, ki čakajo obnovo, pred njimi pa še več sodobnih avtomobilov, med katerimi prednjačijo Dachie – seveda, saj je romunski avto, poceni in dober, pravijo. Ljudje hitijo, kot bi jim gorelo pod nogami. Veliko je mladih, saj se Bukarešta ponaša s kakovostnimi fakultetnimi programi; dekleta zelo urejena in samozavestna, navajena nenehnih žvižgov in pozdravov nasprotnega spola ...

Večina blokov kliče po obnovi

Vse to opazi tujec, ko prvič obišče prestolnico 24-milijonske Romunije. Po uradnih podatkih v Bukarešti bivata 2,2 milijona, po neuradnih pa kar trije milijoni prebivalcev. In kako začudeno me je nekaj mladih meščanov pogledalo, ko sem ob skupni večerji omenila, da Slovenija šteje le dva milijona! Če bi šteli še pasje duše, bi bila Romunija, verjetno med največjimi deželami na svetu, saj je pasje štirinožce videti povsod! Kaj žalosten je pogled na klateške psičke, ki v prestolnici posamezno ali skupinsko iščejo hrano, vmes se še malo stepejo, videti pa so resnično klavrni. A kot mi je povedala študentka Monika, ki v Bukarešti živi že vse življenje, so težavo z malimi klateži v zadnjem času nekoliko omejili. Pred nekaj meseci naj bi začel veljati poseben zakon, ki ščiti živali. Omislili so si policijo za živali in dodatna pasja zavetišča. Sicer pa je pasje življenje ponekod videti boljše; denimo v vasici Agigea (Romuni ime izgovarjajo Adžidža), nekaj kilometrov stran od Konstance ob črnomorski obali, kjer je bilo videti še več psov kot v Bukarešti. Bili so prav lepo rejeni, če se lahko tako izrazim. Skorajda pred vsako hišo je bila posodica s pomijami ali pasjimi briketi, mali potepuhi pa

so videti prav zadovoljni; imajo hrano, svobodo, družbo, verjetno jim manjka le še občasna medicinska oskrba. Na mojo opombo, da ima Romunija zares veliko psov, mi je mladi hotelir odgovoril: "Seveda, mi imamo radi pse. Jih vi nimate?"

Od romunske Dachie do učinkovitega javnega prometa

V Bukarešti je presenetljivo veliko prometa; v avtu je navadno le voznik. Monika mi je povedala, da imajo nekateri celo dva avtomobila. Tak je tudi njej oče. "Romuni smo pač takšni: živimo v starih hišah, vozimo pa se v novih avtomobilih," ponazarja. Poleg tega so Romuni zelo nagnjeni k temu, da si ustvarjajo lastnino – prisegajo, denimo, na nakup nepremičnin in se izogibajo najemninam. Dachio pa si skorajda vsakdo lahko privošči! Kot pravi Monika, je to super avto za malo denarja. Tudi večina taksijev je te znamke.

Kot sta mi povedala mlada Romuna Dan in Andrei, življenje v Bukarešti ni ravno sanjsko. Moti ju predvsem zelo hiter tempo, intenziven promet in posledično prašnost mesta. Na moje vprašanje, kako je z uporabo koles, mi Dan odgovori, da ljudje niso pripravljeni na to, predvsem pa da so problem vozniki. In res se ti besno obesijo na hupo vsakič, ko gre pešec po njihovem mnenju prepočasi čez cesto. Po drugi strani pa je treba priznati, da tudi pešci zelo radi prečkajo cesto ob rdeči luči. Pravi fenomen v

tem smislu pa so taksisti! Za tistega, s katerim sem se peljala, cestna pravila niso obstajala: vožnja v napačno smer po enosmerni ulici, divje prehitevanje in hupanje kot za šalo ... Ob tem je nujno povedati, da se mi nikamor ni mudilo, kar je vedel tudi on. Mnogi vozniki avtobusov izstopajo s svojo zasvojenostjo – cigaretam se ne morejo upreti niti med vožnjo. Kljub vsemu je romunski transportni

Na Rimljanskem trgu

sistem načeloma zelo dober in učinkovit. Sama sem potovala iz Bukarešte v Konstanco ob Črnem morju. Udobni avtobusi so peljali na vsako uro, vlaki še pogosteje, pri čemer je cena obeh skorajda enaka, razlika je le v času, ki ga za pot porabimo. Avtobus okoli 250-kilometrsko pot prevozi v treh urah in pol, vlak pa v petih ali celo šestih, odvisno od njegove zmogljivosti, ki je pogojena tudi s starostjo. Kljub temu so v večini stari vlaki povsem polni, medtem ko se na avtobusu vedno najde prost sedež. Rešitev za prepolne primestne avtobuse predstavljajo še mini avtobusi, ki so v lasti zasebnikov; alternativa mestnim avtobusom pa so trolejbusi in metro.

Največja postaja v Bukarešti
– Gara de Nord

Od največjega parlamenta do nešteti daljnovodov

Britanski vodič po Romuniji, s katerim sem se opremila, je navajal, da lahko tujec v Bukarešti naleti na posameznike, ki ga bodo hoteli opehariti za kak evro. Na to sem se spomnila ob drugem taksistu, ki mi je za isto pot med letališčem in centrom mesta zaračunal 100 ronov ali lejjev (1 ron je 3,66 evra), medtem ko mi je prvi računal le 60 ronov. Ko sem tega prvega prosila za račun, je na računu pisalo 35 ronov. Pojasnil je, da mi je "nekaj malega" računal še za njegovo pot nazaj. Zanimivo razmišljanje (in neobdavčeno poslovanje), ni kaj!

Silno zanimiv pa je tudi romunski parlament, ki je povsem upravičeno ena največjih (tudi dobesečno) turističnih atrakcij. Moram priznati, da sama tako velikega nacionalnega parlamenta še nisem videla. Imel naj bi kar 1100 prostorov in celo štiri podzemne etaže. Druge velike stavbe različnih političnih institucij se ne morejo kosati z njegovo prefinjenostjo, ki pa jo verjetno načenja tudi zob časa. Mojo pozornost je malce izven Bukarešte pritegnilo tudi električno omrežje oziroma daljnovodne povezave – pred-

vsem zaradi svoje številčnosti. Romunska kolegica Monika mi je potrdila, da je Bukarešta mesto v naglem razvoju in posledično je velika tudi rast porabe električne energije. Tako so dobili nove jedrske bloke v Černavodi, zdaj razmišljajo o gradnji vetrnih elektrarn ne le na kopnem, ampak tudi na morju; po posodobitvi pa kličejo tudi hidroelektrarne. Omeniti velja, da je sicer brez elektrike še na tisoče romunskih gospodinjestev, predvsem v hribovju, ki pa je v veliki meri zaščiten z Naturo 2000.

Življenje izven mesta se že na prvi pogled znatno razlikuje od tistega v mestu. Le malo ven iz Bukarešte sem lahko iz avtobusa spremljala ribiče, ki so lovili ribe v malodane stoječi reki, polni odpadkov. Nekateri kmetje si še vedno pomagajo s konjskimi vpregami. Življenje na vaseh oplajajo sosedski pogovori; ljudje se zelo radi zadržujejo zunaj hiš, sedijo tudi na stopnicah pred njimi, kadijo in klepetajo, otroci se lovijo, kričijo in smejiijo, nepogresljivi so – kot že omenjeno – tudi vaški psi.

Parlament v Bukarešti je ena največjih zanimivosti za turiste

Skozi Bukarešto teče reka Dâmbovița

Ljubezen do knjig in rodne dežele

Romunija ima več mest z univerzami, najboljše pa naj bi bile fakultete v Bukarešti, mi je povedala Monika. V prestolnici imajo celo Univerzitetni trg, v bližini narodno gledališče in opero, pot oziroma pločniki vmes in še naprej pa so posejani z uličnimi knjigarnami. In kaj še ljubijo Romuni?

"Svojo deželo," mi pove Monika. "Vse je v redu s tem, da gredo nekateri študirat in delat v kakšno drugo državo, a večina se jih vrne," pravi. Sama meni, da je prav tako, saj morajo vsi prispevati k razvoju svoje države. Mladi so zadovoljni tudi z vstopom države v Evropsko unijo, ki jim je med drugim omogočil lažje potovanje po svetu. Sicer pa naj bi bilo življenje Romunov v EU dražje, sem izvedela od taksista. Draži se hrana, gorivo je zgodba zase, višje pa so tudi cene stanovanj, medtem ko povprečna plača znaša okoli 300 evrov.

V Bukarešti sem opazila, da so njihovi McDonald'si nabito polni, veliko prometa je v Pizza Hutih, ljudje stojijo tudi v uličnih kioskih s hrano, iz katerih se vije topel vonj po mesu. Moram priznati, da sem imela kot vegetarijanka v Romuniji res bolj malo izbire. Ko sem v gostilnici v Agigei ob Črnem morju namesto pečenega mesa in ocvrtega krompirčka, kar so jedli drugi, naročila "nekaj vegetarijanskega", so mi prinesli še eno solato. Malo kasneje se mi je vendarle uspelo dogovoriti še za porcijo krompirčka brez mesa. In kaj je sledilo po glavni jedi? Mesne kroglice! Na moje vprašanje, ali je to namesto deserta, se je Monika zasmejala in dejala, da je to le slučajno tako izpadlo. "Drži pa, da Romuni pojedjo veliko mesa," je še dodala.

Verjetno se bo ponudba povečala skladno s turističnim obiskom; ta je menda v Romuniji iz leta v leto večji. Za zdaj ob črnomoški obali prednjačijo hoteli z dvema zvezdicama, zato pa je toliko bolj vabljiva peščena plaža s čistim morjem. Ljubiteljem gora Romunija ponuja Transilvanske Alpe, Karpatate in Moldavsko hribovje, za mestne popotnike pa so poleg Bukarešte tu še Konstanca, Brašov, Baia Mare, Timisoara ... Zagotovo pa je prav za vse zanimiv grad grofa Drakule nekaj kilometrov iz Bukarešte.

Obala Črnega morja se ponaša s kristalno vodo in mehкими peščenimi plažami

Istanbul ...

Istanbul – stičišče dveh celin ter različnih kultur

Istanbul – stičišče metropolitanskega razvoja in starodavne kulture

Carigrad, nekdanj znan kot Bizanc in Konstantinopol, danes pa moderni Istanbul leži ob Zlatem rogu, ob Bosporju, ožini, ki vodi v Črno morje, ter Marmornem morju. V 12-milijonskem mestu, ki velja za stičišče dveh celin ter različnih kultur, sem se srečala s prepletanjem modernega življenja in več kot 2600 let dolge zgodovine in kulturne dediščine ... Prav tako kot obljubljuje potovalne agencije!

Čeprav Istanbul ni glavno mesto Turčije, je največje mesto v državi. Je tudi edino mesto na svetu, ki leži na dveh celinah hkrati, v Aziji in v Evropi – zato je tudi našel mesto med "mojimi" evropskimi mesti. Obkroža ga naravno pristanišče, znano kot Zlati rog. Mesto ima več kot 2500-letno zgodovino in je znano tudi kot prestolnica velikih cesarstev: Rimskega (330-395), Bizantinskega (395-1204 ter 1261-1453), Latinskega (1204-1261) in Otomanskega imperija (1453-1922). Današnje ime je mesto uradno dobilo šele marca 1930. Nekoč krščansko, danes pa muslimansko mesto je bilo izbrano za evropsko kulturno prestolnico v letu 2010.

Drugačnost v prvi osebi ednine

Ko sem stopila z enega največjih letališč na svetovni ravni in najpomembnejšega turškega letališča Atatürk – mimogrede, letališče je le ena od nešteti stvari, ki nosijo ime ustanovitelja in prvega predsednika Turčije Mustafe Kemala Atatürka –, je bila prva stvar, ki me je doletela, drugačnost. Te nisem občutila v okolju, temveč v sebi – sama sem bila drugačna. Morda je imela s tem opraviti tudi pozna nočna ura, ob kateri smo pristali in sem se znašla v Turčiji, kjer je bilo takrat videti le moške.

Čeprav v Istanbulu nisem ostala prav dolgo, pa so bili moški edini, s katerimi sem imela opraviti na svojih poteh. Taksisti so tudi pri nas večinoma moški, pa vendar si bom z istanbulskih cest zapomnila neverjetno impulzivnost, ki je pri nas nisem vajena. Nenehno hupanje, prehitevanje, hiteenje in skoraj hkrati pritiskanje na zavoro je tam del vsakdana vsakega voznika. No, izjemno presenečenje pa je

bilo, ko je voznik, ki naj bi odbrzel dalje, ko sem zapustila njegov taksi, pritekel za menoj s prenosnim računalnikom, ki sem ga pozabila v avtu. Najbrž bi pri nas marsikdo raje odpeljal dalje.

Moški so bili tudi kot receptorji v hotelu, kjer sem se nastanila, neverjetno prijazni in ustrezljivi. Na poti so mi kraje, ki sem jih iskala, pomagali najti mimoidoči, ki sicer niso blesteli v angleščini, zato pa je jezik sporočanja nadomestilo mahanje z rokami in posledično nekaj več sproščenosti. Tudi v teh primerih so bili sami moški in v nekem trenutku me je prešinilo vprašanje, zakaj je tako. S pogledom sem zavestno začela iskati ženske. Tiste, ki mi jih je uspelo ujeti, so bile diskretno zavite v ruto, stopicale pa so tako lahno in v natanko določeni smeri, da so bile prav neopazne. V delu mesta, kjer turisti niso redkost, je bilo tudi več odkritih žensk in postavne mladenke so v kavbojkah, s pisanimi rutami in modernimi torbicami delovale prav osvežujoče.

Hagia Sofia, Modra mošeja in živalski brezdomec

Cerkev svete Modrosti ali Hagia Sofia, ki jo dal zgraditi bizantinski cesar Justinijan na mestu, kjer sta že prej stali dve cerkvi, je bila po muslimanskem zavzetju spremenjena v mošejo, danes pa je v njej muzej. Skoraj 500 let je Hagia Sofia služila kot model za otomanske mošeje, tudi za

Modro mošejo oziroma mošejo sultana Ahmeda, ki ji stoji nasproti. Tudi ta ima bizantinske elemente v sicer tradicionalni islamski arhitekturi.

Bolj kot mošeje same pa je bilo zame zanimivo opazovanje dogajanja, povezanega z verskim čaščenjem. Klic k molitvi, odziv moških, nekateri so kar tekli, pa umivanje nog pred vhodom v mošejo in nato skorajda tišina, ki jo je zapolnjevalo mirno čebljanje mimoidočih – v tistem hipu predvsem žensk in turistov.

Pred vstopom v mošejo je treba umiti noge, v ospredju moderno turško dekle

Skupino otrok sem opazila ravno v parku med Hagia Sofio in Modro mošejo, kjer so se igrali s psičkom. V tistem se jim je pridružil še en, ki pa so ga preganali z vpitjem in metanjem kamenja. Slika res ni bila lepa. Pa vendar mi je odleglo, ko sem taistega kužka videla ležati v manjšem parku med turisti. Iz njihovih rok je vsake toliko padel kak košček kolača. Nato sem opazila tudi debelo mačko, ki se je hranila pri neki Turkinji, pa golobe in celo galebe, ki so iskali drobtine. Uspešno.

Brezdomcev ni bilo videti prav veliko. Prej je bilo opaziti ljudi, ki na različne načine prosjačijo oziroma služijo denar na cesti. Videla sem deklice in starca, ki sta služila s tehtnico, na kateri je človek pač lahko preveril svoje kilograme; moške, ki so prodajali med in kolače; fanta, ki je prodajal bakren nakit; moža, ki je ponujal spodnjice, in celo žensko, ki je mimoidočim vozilom kazala stegno.

Na bazar po preprogo in skodelico čaja

Osrednji bazar se kar šibi pod koraki domačinov in turistov, pod težo blaga, ki kar sije in se blešči v svojih barvah. Tu je "nakupovalna discipliniranost" resnično na preizkušnji – ne le zaradi privlačne izbire izdelkov, ampak tudi zaradi barantanja, s katerim začnejo prodajalci sami. Stavek, s

Grand bazar – najde se, kar ti srce poželi

Tudi tu se odkrivajo zanimivi prizori. Ko človek zapusti osrednji prostor, kjer se srečujeta ponudba in povpraševanje, ga pot popelje na odročnejše uličice, kjer je videti mladce in starce, ki kar na hrbtu prenašajo ogromne škatle, ki malodane pokajo od natrpanosti z različno robo. Mnogi postopajo pred trgovinicami, srkajo čaj in kadijo. Promet se tu nikamor ne premakne, zrak je nabit ne le z vonjavami nepoznanih začimb, ampak tudi z izpušnimi plini in človek lahko s polnimi pljuči zares globoko zadihna šele ob morju. Z ljudmi – ribiči – pa je natrpan tudi most, ki povezuje stari in novi del mesta. To je most Galata, omenjen tudi v številnih turških literarnih delih.

katerim vabijo, je navadno kar "Where are you from?" ali pa "Madam, how are you?" Prijazna vabila v trgovinice je težko zavrniti, a vendar je nemogoče pregledati vso izbiro nakita, preprog, začimb in drugih izdelkov, ki se ponujajo v več kot 6.000 trgovinicah na 58 ulicah. Istanbulski Grand bazar je sicer z 250.000 do 400.000 obiskovalci dnevno eden največjih pokritih trgov na svetu.

Most Galata povezuje stari in novi Istanbul

Češnje, marelice in avtomobili

O razvojnih potencialih Istanbula oziroma celotne Turčije pričajo ne le prijetno študijsko ozračje ob istanbulskih fakultetah, ampak tudi številni "kravatkarji", ki hitijo po modernih istanbulskih ulicah. Da je država bogata z

Moderni del mesta je poln kavarn in dragih trgovin

telekomunikacije, transport in nekateri deli industrije. Gospodarstvo v zadnjih letih doživlja občutno rast, so pa med različnimi deli Turčije še vedno ogromne razlike. Velik del aktivnega prebivalstva, kar 35 %, se še vedno preživlja s kmetijstvom, Turčija pa je največji svetovni pridelovalec lešnikov, fig, češenj in marelic, cvetita tudi proizvodnji bombaža in tobaka. Je šesta največja proizvajalka avtomobilov v Evropi, pomemben je njihov gradbeni sektor in seveda turizem.

Država, ki na vzhodu meji na Gruzijo, Armenijo, Azerbajdžan in Iran, na jugu na Irak in Sirijo ter na zahodu na Egejsko morje, otoke v njem, na Grčijo in Bolgarijo, si že dolgo prizadeva pristopiti v klub držav članic EU, članica Nata pa je že od leta 1952.

No, pa vendarle bi z odprtimi mejami morali poskrbeti za to, da bi spomeniki arheološke oziroma kulturne dediščine ostali v državi. Že danes na letališču zares opazni napisi in prošnje opozarjajo, naj potniki pustijo ta nacionalna bogastva doma. In res bi bilo škoda, če ne bi tam tudi ostala.

viri energije, ni nobena skrivnost več. Atraktivnost Turčije je izjemna tudi zaradi njene lege, saj povezuje Evropo in Azijo, ter njene razvojne naračnanosti. Dežela z 72 milijoni prebivalci se pospešeno privatizira, čeprav ima država močan vpliv v številnih sektorjih, kot so bančništvo, energetika,

Turčije ne gre zapustiti brez turškega medu in medenih izdelkov

Baku ...

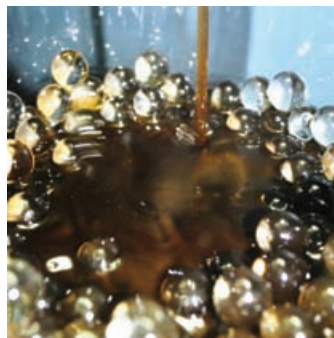

Nagel razvoj Bakuja zagotavlja proizvodnja nafte

Baku – blišč in soj luči, revščina in avtokracija

Vožnjo od letališča do prestolnice Azerbajdžana – ta velja za "mlajšega brata" Turčije, obkrožajo pa ga Rusija, Gruzija, Armenija in Iran – skorajda ves čas spremlja na videz nov zid peščene barve na obeh straneh ceste. Vstop v mesto pa pozdravi soj luči in veličastne zgradbe. Baku je gotovo mesto, ki doživlja ponovno rojstvo.

Baku je postalo glavno mesto Azerbajdžana v 12. stoletju, ko je potres uničil dotedanja prestolnico Šamaki. Kasneje se je razvila še bakujska luka, ki velja za največjo na celotnem Kavkazu. Leži na južni obali Abšeronskega polotoka ob Kaspijskem jezeru, ki skriva neverjetne količine črnega zlata. Zaloge azerbajdžanske nafte, vključujoč tisto na kopnem, obsegajo med 1,5 in dvema milijardama ton, zaloge azerbajdžanskega plina pa med 1,5 in dvema trilijonoma kubičnih metrov. Prav ta naravna danost ali "božji dar, s katerim je treba ravnati predvsem preudarno", kot pravi Rejhin, preprost Bakujčan in prevajalec, je Azerbajdžanu oziroma bolj njegovi prestolnici prinesel nagel razvoj, ki seva iz vpadljivega blišča.

Naftni sektor prispeva 47 % k BDP-ju in zagotavlja 95 % azerbajdžanskega izvoza. Skupni BDP znaša 50 milijard dolarjev

Denar, blišč in predsednik

Bleščijo se mestne ulice, mestno središče in obalna promenada, navsezadnje pa ceste, ki so skorajda prenasičene z novimi zahodnimi avtomobili. Vse to le potrjuje stavek, ki sem ga v Bakuju slišala večkrat: "Azerbajdžan

Baku je vse bolj bleščeče mesto

beni sektor nikakor ni v krizi, zanimivo pa je, da se niti ne ve prav dobro, kdo bo živel v novozgrajenih blokih. Gradbena oziroma nepremičninska podjetja ponudbe niti ne oglašujejo v medijih, sem izvedela.

V mestu, ki je sestavljeno iz notranjega dela – to res malo območje je bilo nekdamestece Baku, iz novega in iz sovjetskega dela, sicer domuje približno dva milijona ljudi, medtem ko je v celotni državi okoli devet milijonov prebivalcev. Ni skrivnost, da je velik del priseljencev iz sosednjih držav, prav tako pa zelo velik del Azerbajdžancev živi v sosednjem Iranu in v Rusiji, v katero gredo večinoma za delom. Še vedno je 20 odstotkov azerbajdžanskega ozemlja pod armensko okupacijo. Tako je tudi med ljudmi čutiti veliko jezo in hkrati željo po napredku, ko pade beseda na politične teme in ko se omeni neodvisnost, demokracija in človekove pravice. Previdnejši pa postanejo, ko se jim omeni predsedniške volitve. V te so bile 7. novembra 2010 uprte tudi oči opazovalcev Evropske unije, saj je jasno,

da v državi še vedno vlada avtokratski režim. Kritika oblasti je uradno sicer dovoljena, strogo pa je prepovedano žaljenje dostojanstva predsednika. Sicer bivši predsednik Heydar Alyjev, ki je zaradi bolezni na svoje mesto postavil sina – lhama Aliyeva – prej prvega moža SOCAR-ja, ki je

Iz največjega do sedaj odkritega nahajališča Shah Deniz bi lahko zagotavljali plin za celo Evropo

v začetku 90-ih let tudi podpisal t. i. "pogodbo stoletja" o črpanju nafte s prvimi tujimi naftnimi družbami, med njimi z British Petroleumom, ki je najpomembnejši partner te države –, namreč še vedno bdi nad ljudstvom domala na vsakem koraku. Panoji z njegovo fotografijo so tako postavljeni ob cestah in v mestnem središču, njegove fotografije in kipi pa krasijo notranjosti prostorov državnih institucij in seveda SOCAR-ja.

Kljub privilegiju, kot ga uživa zadnjih nekaj let, bi lahko bil Azerbajdžan kot velika izvoznica nafte in plina srečnejša država. To so mi v pogovoru potrdili novinarji, predstavniki nevladnih organizacij in vladne opozicije. Dejanskih predstavnikov slednje naj bi bilo komaj pet, le štirje pa so denimo nazadnje glasovali proti vladnemu predlogu za rebalans proračuna, ki bo naslednje leto znašal 14 milijard dolarjev. Na drugi strani pa se zelo suvereni in zadovoljni z življenjem zdijo v vladnih vrstah. Vladna služba je v Azerbajdžanu še vedno prestižnejša od služb v drugih sektorjih. Enako menijo v nacionalni naftni družbi SOCAR, ki sicer spada med sto največjih podjetij v svetu. Kako ne, ko pa jim posel z nafto in plinom naravnost cveti!

Izjemna hrana in barantanje na vsakem koraku

Čprav se glede na čakalne vrste in na obnašanje zaposlenih na letališču, v trgovinah, v hotelih in celo na stojnicah s sladoledom Baku ne zdi najbolj prijazno mesto za turiste, pa je potrebnih le nekaj dni za prilagoditev in usvojitve navad v tej prestolnici. Cena, bodisi za vožnjo s taksijem bodisi za sladoled ob obali, je vselej stvar pogajanj. Ko sva s prijateljico vstopili v trgovino s šali, je bila prvotna cena teh 10 manatov, ko pa sva prodajalcu povedali, da nama je njegov kolega ponudil šale po 5 manatov, je takoj pristal na novo ceno. A jim verjetno ne gre zameriti, ko pa že denimo

Hrana v Bakuju zagotavlja pestrost okusov

Vožnja s taksijem je vedno tudi cenovno pogajanje

bonboniera Merci, ki stane pri nas nekaj manj kot tri evre, v Bakuju dosega vrednost skorajda šestih evrov! Prav tako jabolka v trgovini stanejo dva do tri evre na kilogram, kruh, za kakršnega bi doma odšteli približno evro, pa je tam mogoče kupiti le za malenkost manj. Na drugi strani plače dosegajo približno tretjino naše povprečne, mi pove Rejhin. Omeniti velja tudi, da so vegetarijanci neke vrste svetovno ču-

do, imajo pa zato zelo okusno zelenjavo in sadje. Izjemen je tudi kruh, ki ga pečejo v odprtih kuhinjah v starem delu mesta. Baku je zagotovo mesto, ki poleg svoje "eksotičnosti" ponuja tudi neverjetno pestrost okusov.

A to pestrost na podeželju hitro zamenjajo nasprotja. Le po nekaj desetih kilometrih iz prestolnice se namreč slika okolja povsem spremeni. Medtem ko po trgovskih ulicah Bakuja hodijo čudovito urejene meščanke, po belih sprehajalnih površinah pa zaljubljeni parčki in skupine navihanih najstnikov, ki radi nagovarjajo dekleta (sploh svetlolaske), se na periferiji lovijo razmršeni otroci, ki za zabavo zažigajo gume, opotekajo se lačni psički in kar ob cesti postopajo revnejši prebivalci, ki čakajo prevoz. Še bolj je ta slika absurdna ob naftnih poljih, kjer delujejo največje svetovne naftne družbe, človek pa lahko vidi otroke, ki pasejo ovce, nedaleč stran od nahajališč pa tudi razpadajoče barake, kjer domujejo domačini. Tako je jasno, da se veliki denarji črnega zlata stekajo predvsem v manjši del države – ta bo sicer leta 2011 obeležila 20. obletnico neodvisnosti, ki ga zaseda prestolnica.

Pogled z revnega dela starega mesta na vzhajajoč poslovni del

Ali ste vedeli?

- Prva industrijska eksploatacija nafte se je v Bakuju začela že leta 1847, 11 let pred odkritjem nafte v Pensilvaniji, ZDA. Od takrat je Azerbajdžan proizvedel 165 milijard ton nafte.
- V letu 1901 je Baku proizvedel več kot polovico svetovne proizvodnje nafte (51,5 %). 100 let kasneje, v letu 2001, je azerbajdžanski delež proizvodnje nafte znašal 0,44 %, v letu 2008 1,1 % in 2009 1,3 %. Za primerjavo: Iran je tega leta prispeval 5,4 % svetovne proizvodnje, ZDA 8 %, Rusija 12,6 % in prav toliko tudi Savdska Arabija.
- Med drugo svetovno vojno je Azerbajdžan proizvedel kar 78 % nafte, proizvedene v tedanji Sovjetski zvezi.
- Azerbajdžan danes proizvede 15 milijonov ton nafte letno.

Poleg vlaganj v ceste, skorajda bleščeče sprehajalne površine ter atraktivne stanovanjske in poslovne stavbe se vlaga tudi v ozelenitev mest. V letošnjem letu, ki je bilo v Azerbajdžanu razglašeno za leto okolja, so tako po državi posadili skupno osem milijonov dreves, od tega milijon v Bakuju. Na srečo imajo v vse več azerbajdžanskih gospodinjstvih danes elektriko, pitno vodo in tudi internet. Tega pa sta izkoristila tudi mlada blogerja Emin Milli in Adnan Hajizada, ki sta na svetovnem spletu objavila kratek film o vladi, v katerega sta vključila tudi osličke. Pod obtožbo, da sta povzročala nemir, sta bila nato obsojena na dve leti zaporne kazni.

Da pa ni vse slabo, je potrebno omeniti, da je prav Baku ena najpomembnejših turističnih destinacij na Kavkazu. Mestni hoteli so tako leta 2009 pridelali kar sedem milijonov evrov. Poleg impresivnega mestnega okolja in dobre hrane so tu še zanimivosti, kot je recimo majhna sydneyjska opera, ki jo je mogoče lepo videti z mestne obale, pa največja nacionalna zastava, ki plapolja v luki. Ta v dolžino meri 70 metrov in je pristala tudi v Guinnessovi knjigi rekordov. Naše pozornosti pa je vreden tudi mogočen parlament in stolp v starem mestu.

Alenka ŽUMBAR KLOPČIČ je ekonomistka in magistrica poslovnih ved ter mednarodnih študij. V novinarskih in uredniških krogih je znana kot Alenka Žumbar, kot pisateljica pa se podpisuje Alenka Klopčič. Na knjižnih policah je mogoče najti njene zgodbe: **Vigo išče dom**, **Nosorog Jani je hotel leteti**, **Poredni veveriček Danček**, **Zaljubljeni deževnik Martin**, **Črt in Lena**, **Žabica Vanja je hotela postati miss barja** ter **Drugačna zgodba o hrastu** in **Pi – zadnji polarni medvedek**, ki sta izšli tudi v angleščini. Alenka piše in izdaja knjige za živali in za naravo, saj del sredstev od prodaje knjig z živalskimi junaki namenja zavetiščem za živali, s knjigami na temo okoljske problematike, kot so krčenje gozdov in podnebne spremembe, pa svoja okoljska opozorila krepí z izdajo na recikliranem papirju. Več o njenem delu si lahko preberete na www.ekoknjiga.si, lahko pa ji pišete na alenka.klopjic@ekoknjiga.si.

Vigo išče dom

Življenjska zgodba izgubljenega psička Viga, ki je nazadnje le našel ne samo toplo zatočišče ampak svoj pravi dom, o katerem je sanjal. Prizrčna zgodba bo zagotovo potrkala na srce marsikaterega mladega bralca in odprla vrata prenekateremu zavrženemu kužku.

Nosorog Jani je hotel leteti

Niste še nikoli slišali, da bi nosorogi letali po zraku? Zagotovo ne letajo, dejansko pa si je to želel početi nosorog Jani. Namreč, želel je biti podoben samorogu. A med nosorogom in samorogom je velikanska razlika. Nosorogi pač ne morejo skakati, še manj pa letati. In to kruto resnico je Jani izkusil na svojem hrbtu v obliki podpludb in odrgnin. Na koncu je le spoznal, da bo ostal kar nosorog.

Poredni veвериček Danček

Zgodbica pripoveduje o otroštvu veverička Dančka. Kot vsem živalskim junakom svojih knjižnih del avtorica tudi veveričku pripisuje človeške lastnosti in dejanja. Tako je med drugim jezikov, poreden, nagajiv, len, zdolgočasen, poleg tega pa se ima še za največjega frajerja ne samo v šoli, ampak pod soncem. Pravi superjunak je.

Zaljubljeni deževnik Martin

Zgodba o deževniku Martinu velike in majhne nadebudneže popelje v svet živali z naših tal. Prst je za večino ljudi nekaj samoumevnega in od narave danega. Pomembnosti zdrave prsti in prisotnosti deževnikov v njej se zavemo šele, ko postane prst nerodovitna, onesnažena in nas ne more več prehraniti. Zgodba čudovito prepleta smisel življenja in obstoja, vrednote in zakonitosti, po katerih deluje celoten univerzum. Otroka uči, da je vse med seboj povezano. Pokaže nam, kaj so sreča, radost in tudi igrivost. Spomni nas, da moramo med seboj sodelovati.

Črt in Lena

Topla pripoved govori o deklici Leni in pasjem mladičku Črtu, ki ga prejme kot božično darilo. Žal to "božično darilo" zaradi nesoglasij med staršema ne zdrži dolgo, ohranjeno je le v Leninem spominu.

Žabica Vanja je hotela postati miss barja

Glavna tema zgodbice je hujšanje – tema, ki je blizu večini predstavnic ženskega spola. Osrednji lik je žabica Vanja, ki se lepega dne odloči, da se bo potegovala za naziv miss barja. Toda najprej mora shujšati, začne pa s športanjem, ki ji ni prav nič blizu, in z dieto, ki ji je sploh tuja. Na svoji poti do vitke linije Vanja spozna nove prijatelje in predvsem – sebe.

Drugačna zgodba o hrastu

Zgodbica govori o zelo drugačnem hrastu Stanislavu, kateremu človekov poseg "vzame" starše, nato pa se človek loti tudi njega. Toda Stanislav se ne da ... Komičen vložek v sicer resni mladinski zgodbi je albinski netopir Bojan, ki se ne zna niti "ustrezno" hraniti.

Pi – zadnji polarni medvedek

Zgodbica govori o polarnem medvedku, ki skupaj s prijateljem Pingom obtiči na odlomljeni ledeni plošči, ki ju popelje daleč na odprto morje. Zbegana dvojica ima na nepredvidenem popotovanju zelo zanimive dogodivščine in srečanja, med drugim spoznata tudi človeka – v vseh njegovih pojavnostih.